

Breg pri Šembijah in Pivško v bronasti dobi

Breg near Šembije and the Zgornja Pivka valley during the Bronze Age

Boštjan LAHARNAR, Ida MURGELJ, Peter TURK

Izvleček

Nedavne terenske raziskave na Bregu pri Šembijah so razkrile ostaline gradišča iz srednje in pozne bronaste dobe. Skromne ostaline obzidja nakazujejo, da je bilo utrjeno s preprostim suhim zidom in domnevno leseno nadgradnjo. Drobne najdbe imajo primerjave v gradivu kraške in istrske kaštelirske kulture, a tudi v najdbah iz faz Oloris - Podsmreka in Rogoza - Orehova vas v osrednji in vzhodni Sloveniji.

Naključne keramične in bronaste najdbe z vrste gradišč na Pivškem dokazujejo poselitev tekom celotne pozne bronaste dobe. Manjša depoja mešane sestave z Obrobe nad Bačem in iz Drskovč uvrščamo v drugi poznobronastodobni depojski horizont (Ha A1). Najdbe z obeh najdišč so najbolj primerljive z depojskimi najdbami v širšem prostoru Karpatske kotline.

Menimo, da sodi obdobje poselitve gradišča na Bregu in datacija posameznih in depojskih najdb v zgodnje obdobje razvoja prazgodovinske kulturne krajine na Pivškem. Ta doseže z dograditvijo mogočnih in kompleksnih gradiščnih obzidij ter organizirano kmetijsko izrabo vrhunec v železni dobi. Zato tudi mejni zid od Brega v smeri gradišča na Obrobi nad Bačem razumemo kot del urejanja železnodobne krajine in posesti med gradišči, ki pa se je morda v simbolnem smislu navezal na starejši naselbinski točki.

Ključne besede: srednja bronasta doba; pozna bronasta doba; naselbine; depoji; gradišča; poselitev; Pivško

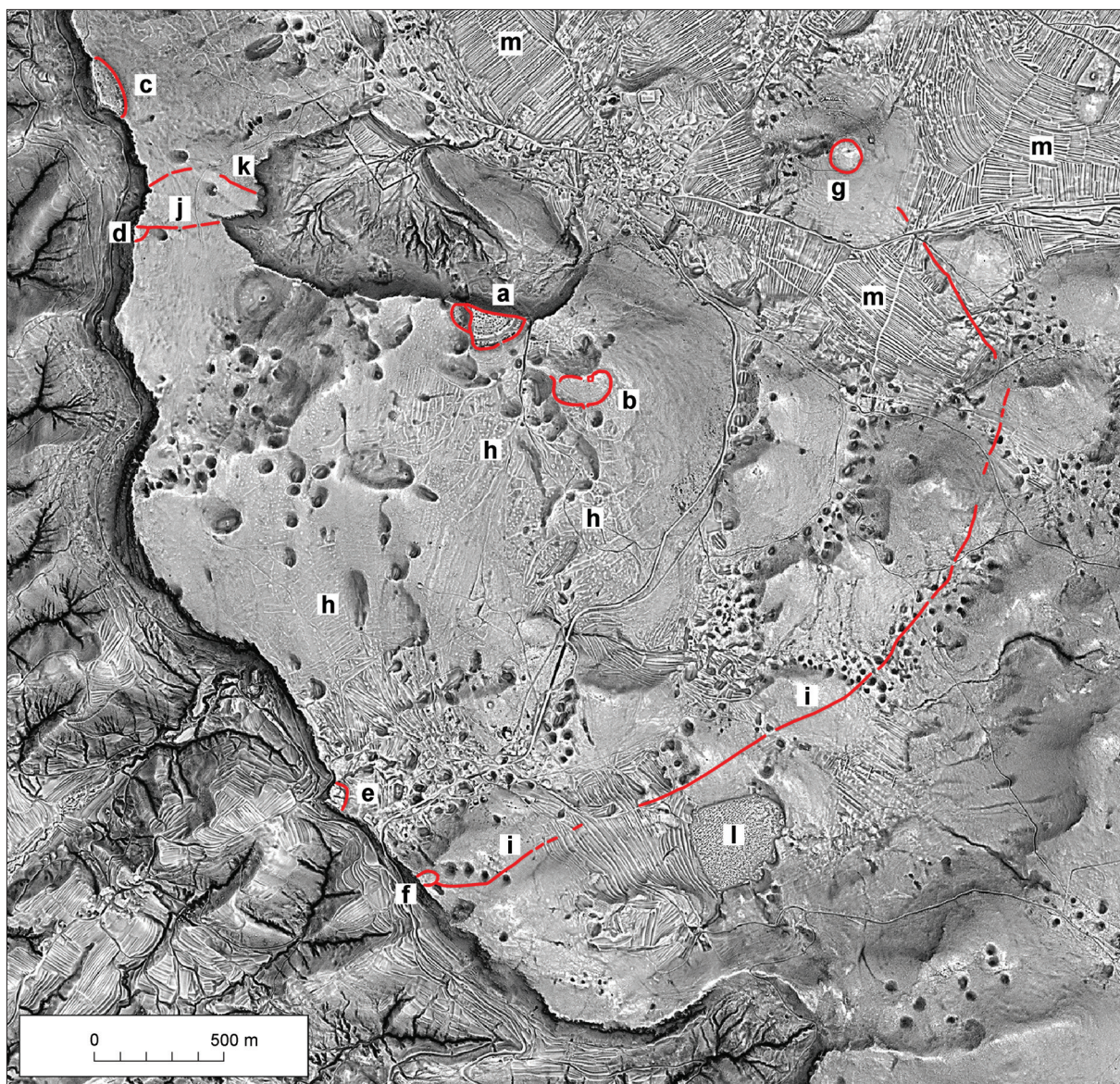
Abstract

The recent archaeological fieldwork at Breg near Šembije has brought to light the remains of a hillfort dating to the Middle and Late Bronze Ages. The modest traces of its rampart revealed a simple drywall fortification that presumably functioned in combination with a wooden superstructure. The recovered small finds have parallels in the Castellieri culture of the Kras and Istria, as well as the Oloris–Podsmreka and Rogoza–Orehova vas horizons in central and eastern Slovenia.

The stray finds of pottery and bronze artefacts from a series of other hillforts show that the Zgornja Pivka valley was inhabited throughout the Late Bronze Age. Two small hoards of a mixed composition from Obroba above Bač and from Drskovče are attributed to the second hoard horizon, also of the Late Bronze Age (Ha A1). The objects from both hoards are most similar to those of the hoards from the wider Carpathian basin.

Evidence suggests that the settlement remains, as well as the stray and hoard finds documented at Breg represent the early phase of development of the prehistoric cultural landscape in the Zgornja Pivka valley. This landscape reached its peak in the Iron Age, when the hillforts boasted improved, massive and complex ramparts, as well as an organised system of agricultural land use. The boundary wall extending from Breg towards the hillfort at Obroba above Bač is seen as part of the effort of organising the Iron Age landscape and the land between hillforts, and its construction may have relied on earlier settlement points serving as symbolic references.

Keywords: Middle Bronze Age; Late Bronze Age; settlements; hoards; hillforts; settlement; Zgornja Pivka valley

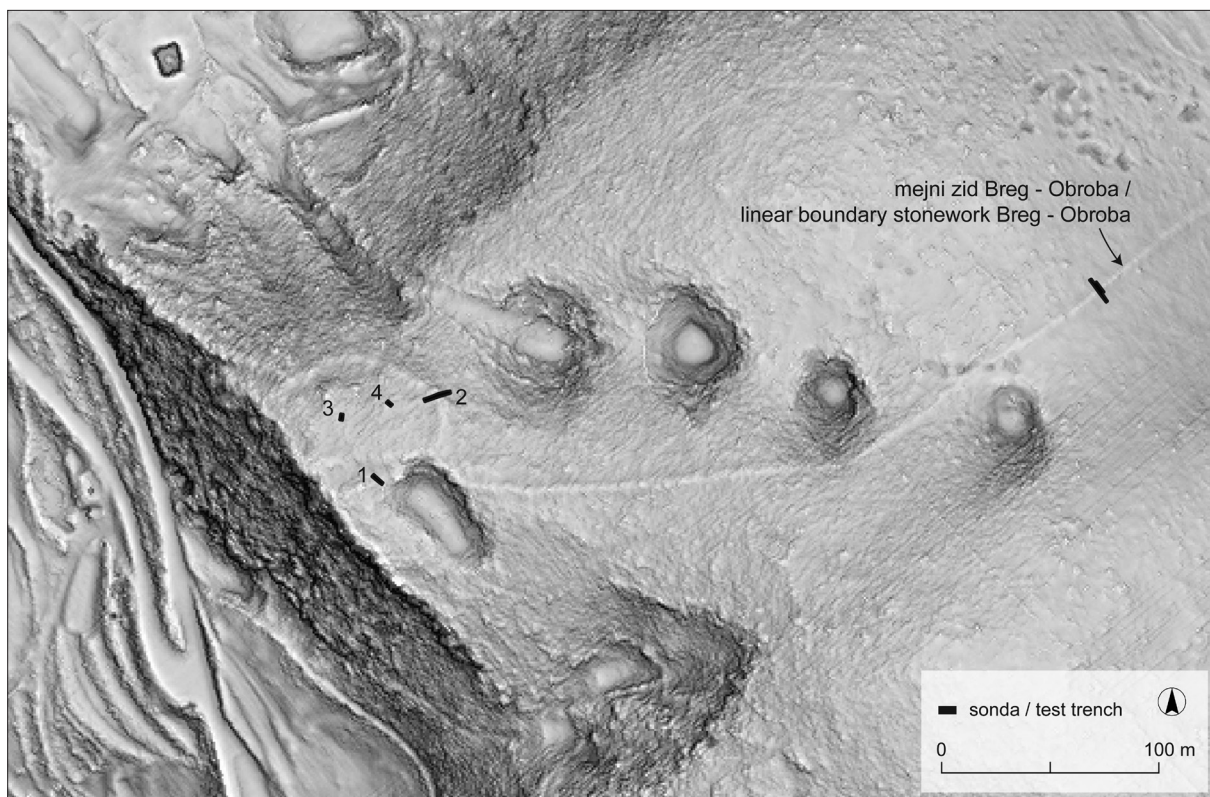


Sl. 1: Arheološka najdišča in kulturna krajina med Knežakom in Šembijami. Arheološka interpretacija na prikazu lidarskih podatkov: **a** – Gradišče nad Knežakom (prazgodovinsko gradišče in rimsko naselje); **b** – Reber (prazgodovinsko obzidje in rimski stolp); **c** – Gradišče na Čepni (prazgodovinsko gradišče in rimsko svetišče); **d** – Zrmzlek (ostalina obzidja); **e** – Gradišče pri Šembijah (prazgodovinsko gradišče); **f** – Breg pri Šembijah (prazgodovinsko gradišče); **g** – Obroba (prazgodovinsko gradišče); **h** – sledovi poljedeljsko-pastirske krajine; **i** – mejni zid Breg–Obroba; **j**, **k** – mejna zidova na Zrmzleku; **l** – Šembijsko presihajoče jezero; **m** – srednje- in novoveška polja (po Laharnar, Lozić, Štular 2019, sl. 2).
 Fig. 1: Archaeological sites and cultural landscape between Knežak and Šembije. Archaeological interpretation on the LiDAR-derived data: **a** – Gradišče above Knežak (prehistoric hillfort and Roman settlement); **b** – Reber (prehistoric rampart and Roman tower); **c** – Gradišče at Čepna (prehistoric hillfort and Roman sanctuary); **d** – Zrmzlek (rampart remains); **e** – Gradišče near Šembije (prehistoric hillfort); **f** – Breg near Šembije (prehistoric hillfort); **g** – Obroba (prehistoric hillfort); **h** – traces of agro-pastoral landscape; **i** – Breg–Obroba boundary wall; **j**, **k** – two boundary walls on Zrmzlek; **l** – Šembije intermittent lake; **m** – medieval and post-medieval fields (from Laharnar, Lozić, Štular 2019, Fig. 2).

Leta 2015, kmalu po začetku uporabe prosto dostopnih podatkov projekta *Lasersko skeniranje Slovenije*¹ za arheološko interpretacijo, smo postali pozorni na številne sledove človekovega delovanja

na gradiščih Pivškega in v njihovi okolici. Tako smo po analizi lidarskih podatkov narisali načrte gradišč ter prepoznali sledove prazgodovinske in antične poljedeljsko-pastirske krajine. Ta se je na Pivškem, posebno vzdolž Taborskega grebena med Pivko in Šembijami, v okolici Knežaka ter

¹ Triglav Čekada, Bric 2015, 586–592.



Sl. 2: Prikaz lidarskih podatkov gradišča Breg pri Šembijah in neposredne okolice z začetnim odsekom mejnega zidu Breg-Obroba z označenimi lokacijami izkopanih sond.

Fig. 2: Visualisation of LiDAR-derived data on the hillfort at Breg near Šembije and its immediate vicinity with the initial section of the Breg-Obroba boundary wall, with marked locations of trial trenches.

v zaledju trnovskega gradišča pri Ilirski Bistrici presenetljivo dobro ohranila (sl. 1).² Podobno kot se je kulturna krajina gradišč razkrivala na Krasu,³ v Vipavski dolini⁴ in Istri,⁵ smo tudi na Pivškem uzrli groblje različnih oblik, polja grobelj, škatlasta polja, sisteme ograd in obor, mejne zidove ter potek ograjenih in ugreznjenih poti. Začeli smo govoriti o načrtno preoblikovani prazgodovinski krajini in poljski razdelitvi. Ugotavljamo, da gomilne oblike na poljih grobelj, npr. na ledinah Boršt in Turška dolina, južno od Gradišča nad Knežakom, niso grobišča, a so vendar prazgodovinske ostaline (sl. 1: h). Temu v prid govorijo poročila raziskovalcev o najdbah odlomkov prazgodovinske keramike in rezultati naših sondiranj.⁶ Toda razumevanje pomena, uporabe, nastanka, razvoja in datacije teh

sledov ostaja še nerazrešeno.⁷ Tako kot razumevanje celotne naplastitve sledov kulturne krajine. Korak bližje smo naredili z arheološkimi izkopavanji bronastodobnega najdišča Breg pri Šembijah, ki jih predstavljamo v prvem delu članka.

Prispevek dopolnjujemo z obravnavo posamičnih in depojskih kovinskih najdb na Pivškem.

BREG PRI ŠEMBIJAH

Na izrazitejši vzpetini (625 m n. v.), ki se dviga iz zahodnega pobočja zelo zakraselega hriba Breg (vrh 653 m n. v.), jugovzhodno od vasi Šembije, so lidarski podatki razkrili obodno ostalino oziroma ruševino obzidja (sl. 1: f; 2). Ta obdaja 0,36 ha velik prostor in se v jugovzhodnem delu navezuje na vrtačo, kjer je bila še pred desetletji njiva. Na vzhodni rob vrtače se le nekaj metrov od obzidja naveže ostalina zidu (sl. 1: i; 2), ki nato vodi skoraj 5 km daleč mimo Šembijskega presihajočega jezera (sl. 1: I) in dalje v smeri gradišča na Obrobi nad

² Laharnar, Lozić, Štular 2019, 263–271; Laharnar 2022, sl. 3.53, 3.74; Teržan 2021a, 235, sl. 2.

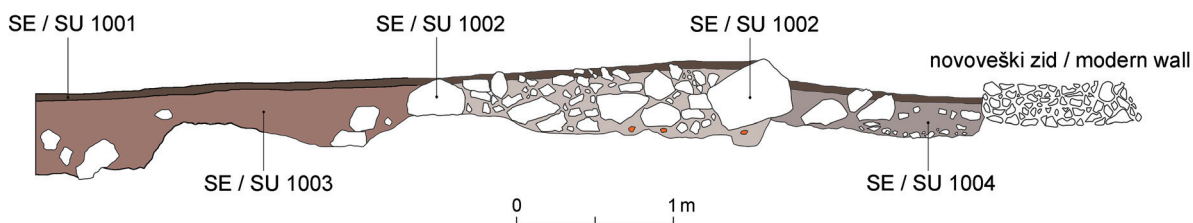
³ Mlekuž 2015, 1–16.

⁴ Mlekuž 2018, 573–580.

⁵ Bernardini et al. 2020.

⁶ Laharnar, Lozić, Štular 2019, 253, sl. 5; Laharnar 2022, 115–117.

⁷ Lozić, Štular 2024; Mlekuž Vrhovnik, Fabec 2024.



Sl. 3: Gradišče Breg pri Šembijah. Vzhodni presek sonde 1.
Fig. 3: The hillfort at Breg near Šembije. East section of Trench 1.

Bačem (sl. 1: g). To gradnjo razumemo kot mejni zid. Izhajali smo iz predpostavke, da je mejni zid nakazoval ureditev in pravila v tukajšnji krajini, morda zamejitev osrednjega gradišča, tj. Gradišča nad Knežakom (sl. 1: a).⁸ Zato smo v množici sledov kulturne krajine ostaline obzidja na Bregu, gradišče na Obrobi nad Bačem in med njima potekajoči mejni zid razumeli kot enovito zasnovano gradnjo. Pomenljivo se nam je zdelo tudi dejstvo, da sledov poljedelsko-pastirske krajine južno in vzhodno od mejnega zidu ni, pojavijo pa se spet onkraj podobnega zidu, ki poteka od gradišča na Sv. Ahacu do prepadnih sten ledine Žlebovi severno od Ilirske Bistrice.⁹ Depojska najdba (t. 9: 1–3)¹⁰ in posamične najdbe so nakazovale datacijo gradišča na Obrobi nad Bačem v pozno bronasto (stopnja Ha A1) in starejšo železno dobo.¹¹ Ker smo želeli ugotoviti tudi starost ostalin na Bregu in mejnega zidu med Bregom in Obrobo, smo leta 2018 izvedli arheološka sondiranja.¹²

Rezultati terenskih raziskav

Sondiranje mejnega zidu Breg–Obroba nad Bačem

Mejni zid smo sondirali na severnem pobočju vzpetine Breg, 500 m jugovzhodno od vasi Šembije (sl. 2). Izkopali smo sondo v velikosti 13,2 × 1,5 m in jo v dolžini 6,4 m osrednjega dela razširili za 1,5 m. Pod travnato rušo je bila kamnita ruševina iz različno velikih apnenčastih kamnov (SE 1002). Ko smo jo raziskali, smo našli ostalino suho grajenega

⁸ Laharnar, Lozić, Štular 2016, 30; Laharnar, Lozić, Štular 2019, 252, sl. 2: d.

⁹ Laharnar 2022, 148–151, sl. 374.

¹⁰ Čerče, Šinkovec 1995, 205–206, t. 143A: 1–3; Turk 1996, 109–110; prim. tu spodaj.

¹¹ Laharnar 2022, 116–120.

¹² Raziskave smo opravljali v okviru izvajanja projekta *Predmeti in krajine. Strukturiranost notranjskih železnodobnih skupnosti* (J6-8251), ki ga je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS (takrat Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije).



Sl. 4: Gradišče Breg pri Šembijah. Pogled na sondo 1 med izkopavanjem.

Fig. 4: The hillfort at Breg near Šembije. Trench 1 during excavation.

zidu (SE 1005). Bil je širok med 1,2 in 1,3 m in ohranjen zgolj s prvo lego položenih kamnov. Ti so bili neobdelani, a za gradnjo lic skrbno izbrani, saj so se lepo prilegali. Najdb ni bilo.

Sonda 1

Sondo 1, v velikosti 6,5 × 1,5 m, smo izkopali na jugovzhodni strani ostaline obzidja (sl. 2, 4). Po odstranitvi gozdne ruše (SE 1001), v kateri je že bil kakšen odlomek prazgodovinske keramike (t. 1: 1), smo naleteli na ruševino (SE 1002) iz različno velikih apnenčastih kamnov, pomešanih z zemljo (sl. 3). V ruševini so bili odlomki prazgodovinske keramike in odlomek železnega noža (t. 1: 3–8). Ko smo jo raziskali, smo našli 0,8–1,2 m širok zid (SE 1017), zgrajen na suho, a ohranjen le s prvo lego zloženih kamnov. Situacija je bila torej podobna kot pri mejnem zidu Breg–Obroba. Na obeh straneh zidu sta bili do 30 cm debeli plasti z nekoliko več prsti (sl. 3). V plasti na notranji strani zidu (SE 1003) so bili odlomki prazgodovinskega posodja (t. 1: 9–29, 2: 1–4) in odlomek žrmelj iz peščenjaka (t. 2: 5). Tudi v plasti, ki se je nabrala na zunanji strani zidu (SE 1004), smo našli odlomke prazgodovinskih posod (t. 2: 6–14). Pod tema plastema in zidom se je v podolgovatem, do 40 cm globokem



Sl. 5: Gradišče Breg pri Šembijah. Osrednji del sonde 2 z ostalino obzidja (SE 1015) v tlorisu.

Fig. 5: The hillfort at Breg near Šembije. Central part of Trench 2 with the rampart remains (SE 1015) in plan.

skalnem žepu apnenčaste žive skale (SE 1014) nahajala precej zbita zemljeno-peščena rdečkasta plast (SE 1018) z zgostitvijo peščenjakov, med njimi so bili deli žrmelj (*t.* 4: 22, 5: 1–4) in večje število odlomkov prazgodovinskega keramičnega posodja (*t.* 2: 15–16, 3: 1–28, 4: 1–11) in svitkov (*t.* 4: 12–18). Poleg odlomkov keramičnih posod sta ležala tudi prodnika (*t.* 4: 20–21).

Sonda 2

Sondo 2, v velikosti 13 × 1,7 m, smo izkopalni na severovzhodni strani ostaline obzidja (*sl.* 2). Po odstranitvi gozdne ruše smo očistili ruševino iz neobdelanih apnenčastih kamnov (SE 1010), med katerimi so bili odlomki prazgodovinske keramike (*t.* 5: 9–19), nekaj kosov peščenjaka in lepa oz. hišnega ometa. Pod ruševino so bili na skalno osnovo položeni večji, neobdelani apnenčasti kamni (SE 1015). Bili so ostalina 0,7–0,9 m širokega zidu obzidja, ki se je ohranil zgolj kot prva lega položenih kamnov. Obzidje je potekalo glede na lego žive skale, ki je v obliki čeri in čokov vidna že na površini in so jo graditelji spretno vključili v njegovo gradnjo (*sl.* 5). Ob notranji strani zidu je bila tik nad skalno osnovo do 20–30 cm debela plast manjših kamnov in peščene prsti (SE 2011) s posameznimi odlomki prazgodovinske keramike (*t.* 5: 20–22).

Sonda 3

Sondo 3, v velikosti 3 × 1,6 m, smo izkopalni v notranjosti prostora, ki ga zamejuje obzidje (*sl.* 2). Za izkop smo skušali izbrati prostor, kjer smo pričakovali več prsti, saj je sicer območje zelo zakraseno. Po odstranitvi gozdne ruše (SE 1001) smo raziskali zemljeno plast (SE 1013), ki se je v

spodnjem delu nabrala v razpokah ali žepih skalne osnove. V njej smo našli prazgodovinske keramične najdbe (*t.* 6: 3–28, 7, 8: 1–5), kose peščenjaka (*t.* 8: 6–11), lepa oz. hišnega ometa, bronasto sulično ost (*t.* 6: 1) in odlomek bronastega profiliranega predmeta (*t.* 6: 2).

Sonda 4

Tudi 3,2 × 1,7 m veliko sondo št. 4 smo umeštili v notranjosti prostora, obdanega z obzidjem (*sl.* 2). Podobno kot v sondi 3 smo po odstranitvi ruše naleteli na zemljeno plast (SE 1016), ki je v spodnjem delu zapolnila žepe apnenčaste žive skale. V njej smo našli le nekaj manjših in tipološko nedoločljivih odlomkov prazgodovinske keramike in nekaj koščkov lepa oz. hišnega ometa.

Tipološka in kronološka opredelitev najdb

Sulična ost (*t.* 6: 1) in droben odlomek neznane namembnosti (*t.* 6: 2) sta edini bronasti najdbi z Brega pri Šembijah.¹³ Gre za manjšo sulično ost, pri kateri je zaradi močno poškodovanih listov težko prepoznati prvotno obliko. Najverjetneje gre za lovorovolistno ost, kakršne so zastopane v votivnem breznu Mušja jama pri Škocjanu kot tamkajšnji tip VII.3 suličnih osti.¹⁴ Primerjave zanje so v širšem prostoru Karpatske kotline z obrobjem predvsem v zgodnjih horizontih kulture žarnih grobišč, v Bd D in Ha A. Sulična ost ima list na prehodu v tul nekoliko spodrežan. Ta lastnost je

¹³ Laharnar 2022, 126–127, sl. 3.55: 1.

¹⁴ Teržan, Borgna, Turk 2016, 89–90, t. 9: 3,8.

blizu nekaterim oblikam suličnih osti iz zgodnjega horizonta Ha B.¹⁵

Velik lonec s kratkim vratom, s klekom na ramenu in široko kaneluro (*t.* 2: 15) ima najboljše primerjave v loncih tipa XII na Monkodonji,¹⁶ datiranih v srednjo bronasto dobo.

Lonec z izvihanim ustjem in vratom, fasetiranim na notranji strani, ima ustje okrašeno z vtisi (*t.* 1: 22), ostali odlomki tovrstnih posod pa so neokrašeni (*t.* 3: 4,6; 6: 10). Taki lonci so značilni za horizont Rogoza - Orehova vas. Odkriti so bili na najdiščih po celi Sloveniji kot tudi na gradiščih Tržaškega Krasa.¹⁷

Lonček z blago izvihanim ustjem in vtisi na ramenu (*t.* 3: 2) je podoben lončkoma iz Kamne Gorice¹⁸ in iz Ljubljane,¹⁹ datiranimi v Bd C/D.

Lonček s cilindričnim vratom in bradavico na ostenju trebuha (*t.* 1: 9) je blizu podobno oblikovanim v naseljih s konca zgodnje in iz srednje bronaste dobe od južne Istre do osrednje Slovenije.²⁰

Enoročajni lonček (*t.* 5: 9) ima ročaj prilepljen tik pod ustjem, kar je skupaj z obliko značilnost horizonta Oloris - Podsmreka.²¹

Skodela s pokončnim ustjem in koničnim spodnjim delom (*t.* 3: 1) ima najboljše primerjave na območju Furlanije in na gradiščih Tržaškega Krasa, kot so npr. Njivice²² v času Bronzo recente I (13. st. pr. n. št.).

Konične skledе s klekom na notranji strani (*t.* 5: 10) so značilne za horizont Oloris - Podsmreka, lahko so okrašene ali brez okrasa. Najdemo jih na najdiščih vzhodne in centralne Slovenije, pa tudi na Monkodonji v Istri.²³

Na najdišču je bilo odkritih več odlomkov plitvih skled z uvihanim ustjem. Okrašene so s poševnimi kanelurami (*t.* 1: 12,13; 3: 3), z vodoravnimi fasetami (*t.* 1: 16; 3: 12) ali so neokrašene (*t.* 1: 14; 3: 19; 5: 5,20). Take skledе so značilnost horizonta Rogoza - Orehova vas in so razširjene po celi Sloveniji in tudi na najdiščih v sosednjih deželah.²⁴

¹⁵ Ib., 71–73, t. 3: 2, 35: 5.

¹⁶ Hellmuth Kramberger 2017, 189, t. 3: 4; 8: 4; 17: 5; 57: 8.

¹⁷ Murgelj 2025, 456–457, t. 5: 15.

¹⁸ Svetličič, Turk, Turk 2024, 216, G539.

¹⁹ Gaspari 2012, t. 6: 51.

²⁰ Monkodonja: Hellmuth Kramberger 2017, 33, t. 35: 2; Kamna Gorica: Svetličič, Turk, Turk 2024, 47, 142, G125.

²¹ Murgelj 2022, 67, t. 10: L4.

²² Cardarelli 1983, 98, t. 19: 9.

²³ Svetličič, Turk, Turk 2024, 52, G565.

²⁴ Črešnar, Teržan 2014, 691.

Odkritih je bilo veliko število odlomkov keramičnih svitkov, ki so lahko služili kot uteži za statve ali kot del kuhinjskega inventarja, na katerega so odlagali posodje (*t.* 4: 12–19; 7: 6–16; 8: 1–5). Svitki so dokaj pogosta najdba na najdiščih bronaste in železne dobe, vendar so kronološko težje opredeljivi. V našem primeru jih lahko na podlagi keramičnih najdb v neposredni bližini postavimo v horizont Rogoza - Orehova vas.

Med ročaji so najpogostejši trakasti (*t.* 2: 2,11; 4: 2,3; 5: 15–16; 6: 23,24), redkejši so ročaji z okroglim ali ovalnim presekom (*t.* 2: 3,12; 4: 4; 5: 17), prisotni pa so tudi trikotni ročaji (*t.* 6: 25,26). Med slednjimi izstopa trikotni ročaj z zaobljeno ploščico na vrhu, katerega posebnost je vertikalna luknjica, ki je najverjetneje služila za obešanje (*t.* 6: 22). Največ primerjav najdemo na Monkodonji, kjer se taki ročaji pojavljajo na vseh oblikah posod. So značilni za kaštelirsko kulturo v Istri in na Tržaškem Krasu, najdemo jih na Kvarnerskih otokih in vzdolž dalmatinske obale.²⁵

Jezičasti držaji so zastopani v manjšem številu, lahko so okrašeni z vtisi (*t.* 3: 26,28) ali neokrašeni (*t.* 3: 27; 4: 1).

Barbotin se kot namenski premaz dokaj pogosto pojavlja na odlomkih posod (*t.* 1: 27; 2: 1; 3: 17,22; 5: 14; 6: 20,21). Dobre primerjave najdemo na Monkodonji, kjer se pojavlja kar na 20 % posod, največ je tako premazanih shrambenih posod, druge oblike posod so na tak način premazane v manjšem številu.²⁶ Z barbotinom premazano posodje je bilo odkrito tudi na najdiščih s konca srednje bronaste dobe, kot sta Podsmreka²⁷ in Dolenji Podboršt pri Trebnjem na Dolenjskem.²⁸

Najpogostejši okras na posodju so okrašena ali neokrašena rebra, nalepljena vodoravno (*t.* 1: 7,26; 2: 9,10,16; 3: 14,21; 5: 7,11; 6: 15,17,18), nalepljena v kombinaciji vodoravno in poševno (*t.* 3: 23) ali v obliki girlande (*t.* 1: 24; 3: 24). Posode so bile okrašene še z bradavicami (*t.* 1: 8,9; 5: 21; 6: 19), z glavničenjem (*t.* 2: 4; 3: 25), s po enim primerom je bilo ostenje okrašeno z vrezji (*t.* 1: 28), v kombinaciji z vrezom in vtisom pa odlomek svitka (*t.* 4: 19). Z vtisi so bili okrašeni tudi nekateri robovi ustij (*t.* 1: 11,22; 3: 20; 5: 6).

Psevdovrvičast okras na odlomku ostenja posode (*t.* 6: 16) se pojavlja na keramičnih posodah tako v naselbinah kot v grobovih od starejšega (Ha A) do

²⁵ Hellmuth Kramberger 2017, 245–247, sl. 215–216.

²⁶ Hellmuth Kramberger 2017, 60, 396, sl. 11.

²⁷ Murgelj 2013, 312, G 1140.

²⁸ Masaryk 2013, 49, G16, 21, 83–86.

vključno poznega obdobja kulture žarnih grobišč (Ha B).²⁹

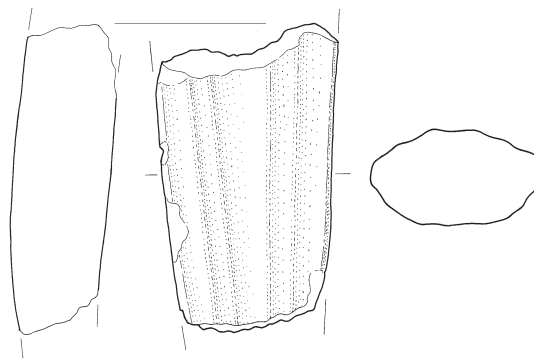
Med kamnitimi odlomki je največ takih, ki pripadajo žrmljam oziroma terilnim ploščam in so jih najverjetneje uporabljali za ročno mletje žita (*t.* 2: 5; 4: 22; 5: 1–3; 8: 6–9). So dokaj pogoste najdbe že v horizontu Oloris - Podsmreka,³⁰ pa tudi na najdiščih horizonta Rogoza - Orehova vas.³¹

Keramične najdbe, odkrite na Bregu pri Šembijah, kažejo na poselitev od srednje do pozne bronaste dobe. Med najstarejše najdbe, ki jih lahko postavimo v srednjo bronasto dobo, so lonec s kratkim vratom (*t.* 2: 15), enoročajni lonček (*t.* 5: 9), konična skleda s klekom na notranji strani (*t.* 5: 10) in trikotni ročaj z zaobljeno ploščico na vrhu (*t.* 6: 22). V mlajši čas oziroma v horizont Rogoza - Orehova vas lahko postavimo odlomke loncev s fasetami na notranji strani vratu (*t.* 1: 22; 3: 4,6; 6: 10) in več plitvih skled z uvihanim ustjem, okrašenih s poševnimi kanelurami, vodornimi fasetami ali brez okrasa (*t.* 1: 12,13,14,16; 3: 3,12,19; 5: 20).

DRUGA BRONASTODOBNA NAJDIŠČA NA PIVŠKEM

Gradišče pri Šembijah

Naključna najdba keramične noge trinožnika je edina časovno opredeljiva sled bronastodobne poselitve z Gradišča pri Šembijah (*sl.* 6).³² Noga je na zunanji strani navpično fasetirana, njena površina je glajena in rdeče rjavo žgana. Glede na obliko je pripadala keramičnemu trinožniku, kakršni so v Istri in na Krasu značilni za kaštelirsko kulturo koncem zgodnje in v srednji bronasti dobi, poznamo pa jih tudi v prvi fazi pozne bronaste dobe.³³ Noga z Gradišča pri Šembijah je dobro primerljiva s preprostimi nogami ovalnega preseka, kakršne poznamo z gradišča Dolga Krona (Castelliere di Monte d'Oro) na Tržaškem Krasu,³⁴



Sl. 6: Gradišče pri Šembijah. Noga keramičnega trinožnika. M = 1 : 2.

Fig. 6: The hillfort at Breg near Šembije. Leg of a pottery tripod. Scale = 1:2.

manj pa z nogami trinožnikov bolj pravokotnega preseka.³⁵ Glede na razprostranjenost so tovrstni prenosni pekači daleč najštevilnejši v Istri in na Krasu,³⁶ noga trinožnika z Gradišča pri Šembijah pa predstavlja vzhodni rob njihove razširjenosti.

Obroba nad Bačem

Natančni lokacijski podatki o depozu z območja vzpetine Obroba nad Bačem niso znani, a je verjetno, da gre za naselbinski depo, sočasen s tamkajšnjim gradiščem.³⁷ Depo je sestavljen iz bronastih tulaste sekire, fragmentirane plavutaste sekire in odlomka rezila srpa (*t.* 9: 1–3).

Velika tulasta sekira je brez ušesca in ima dvojni rebrast okras v obliki črke V. Gre za sekiro s številnimi primerjavami na širšem območju Karpatske kotline.³⁸ Posamezni primeri se pojavljajo že v obdobju zgodnje kulture žarnih grobišč (Bd D), najštevilnejše pa so v starejši kulturi žarnih grobišč (Ha A1) oz. v drugem jugovzhodno alpskem depojskem horizontu.³⁹ Tulasta sekira z Obrobe predstavlja zahodni rob sklenjene razprostranjenosti

²⁹ Škvor Jernejčič 2014, 35, sl. 4.26.

³⁰ Npr. Podsmreka: Murgelj 2013.

³¹ Npr. Rogoza: Črešnar 2010.

³² Prva objava Turk, Turk 2019, 171, sl. 214: levo. Predmet je leta 2018 na površini našla ga. Jožica Samsa (Šembije 7) in ga predala Narodnemu muzeju Slovenije (inv. št. P 30003).

³³ Hellmuth Kramberger 2017, 215–217, sl. 183–186 (s citirano predhodno literaturo).

³⁴ Moretti 1983a, 118, t. 34: 16; Flego, Rupel 1993, 201–202.

³⁵ Denimo s Kaštelirja na Brionih (Cardarelli 1983, 106, t. 25A: 3), z Elerjev (Moretti 1983b, 124, t. 36: 21) in z Monkodonje (Hellmuth Kramberger 2017, t. 131: 1, 135: 7).

³⁶ *Ib.*, 217–220, sl. 187.

³⁷ Depo: Čerče, Šinkovec 1995, 205–206, t. 143A: 1–3; naselje: Laharnar 2022, 116–121, sl. 3.48–3.49.

³⁸ Novejši seznam tovrstnih tulastih sekir, imenovanih tip D2m, podaja O. Dietrich (2021, 580–582, t. 459–476, karta 61).

³⁹ Npr. depoji Tomišelj, Debeli vrh, Hočko Pohorje in Jurka vas: Čerče, Šinkovec 1995, t. 50B: 3, 61: 9, 74: 4, 89: 2; posamezna najdba iz Črnomlja: Šinkovec 1995, t. 15: 85. Gl. tudi Turk 1996, 106–110.

tega tipa tulastih sekir, saj se zahodnjeje pojavljajo le še izjemoma v Furlaniji.⁴⁰ Zaradi fragmentiranosti je manj jasna tipološka uvrstitev plavutaste sekire z Obrobe. Glede na oblikovanost plavuti in rezilnega dela bi jo lahko uvrstili med številne tipe plavutastih sekir, vse od poznih faz srednje do starejšega dela pozne bronaste dobe.⁴¹

Na podlagi predstavljenega uvrščamo manjši depo mešane sestave z Obrobe nad Bačem v starejšo kulturo žarnih grobišč (Ha A1).

Drskovč

Narodni muzej Slovenije je nedavno pridobil depo z jezičastoročajnim srpom, rezilom in nasadiščem plavutaste sekire (*t.* 9: 4–6), ki po najditeljevih podatkih izhaja s kraškega terena brez vidnih sledov poselitve na območju med Malim in Velikim Drskovskim jezerom, pri Drskovčah jugovzhodno od Pivke. Predmete je najditelj odkril s pomočjo detektorja kovin. Po njegovih besedah so ležali tesno skupaj tik pod površjem v bližini kamnite groblje.

Za datacijo sta povedna fragmentirana plavutasta sekira in jezičastoročajni srp. Plavutasta sekira s fasetiranimi plavutmi in dolgim temenom (*t.* 9: 4) kaže na tip s srednje stoječimi plavutmi. To jo postavlja v okolje sekir predvsem iz zgodnje (Bd D), a tudi iz starejše kulture žarnih grobišč (Ha A1).⁴² Kar zadeva srp, gre za tip s po tremi rebri na ročaju in na rezilu (*t.* 9: 6), pri čemer se ročajna rebra ne podaljšajo v rezilna rebra, temveč se prva na prehodu v rezilo zaključijo. S temi značilnostmi okrasa je srp iz Drskovč najbližje skupini zahodnobalkanskih in panonskih srpov iz časa Ha A1.⁴³

⁴⁰ Tulasta sekira iz depoja Muscoli: Carancini 1984, 144, t. 120: 3722; Borgna 2000–2001, sl. 8.

⁴¹ Prim. npr. Šinkovec 1995, 40–42, t. 4: 24–29; Čerče, Šinkovec 1995, 149, 212, t. 51: 1, 124A: 1. Zanimivo je, da sta zelo podobni plavutasti sekiri iz furlanskih depojev Castions di Strada A in B razlomljeni na podoben način (Borgna 2000–2001, sl. 2, 4).

⁴² Npr. sekire iz stopnje Bd D (Blejski depoji: Turk 2024, sl. 3, 8; Tomišelj: Čerče, Šinkovec 1995, 220–221, t. 50B: 1–2), sekire iz stopnje Ha A1 (Črmošnjice: ib., 148–149, t. 51: 1; Zagorje: ib., 229–230, t. 140: 1–3); prim. tudi Mayer 1977, 130–142, 151–152, za sekire tipov Freudenberg in Dellach.

⁴³ Prim. Pavlin 2023, 128–130, t. 17: 28, karta 90–92, za srpe tipov 3.A.2.1.a–c. Avtor nedavne tipološke analize bronastih jezičastoročajnih srpov sicer loči med tipom z navpičnim notranjim ročajnim rebrom in v gornjem delu rahlo levo odklonjenim notranjim ročajnim rebrom

Manjši depo mešane sestave podobno kot tistega z Obrobe nad Bačem uvrščamo v starejšo kulturo žarnih grobišč (Ha A1).

Gradišče nad Knežakom

S knežškega Gradišča poznamo fragmentirano bronasto sulično ost in odlomek bronastega srpa.⁴⁴ Ost ima odlomljeno konico, njena prvotna velikost pa ni presegala 9–10 cm, kar jo uvršča v kategorijo majhnih poznobronastodobnih osti.⁴⁵ Glede na slabo izražen list bi lahko šlo tudi za sulično kopito.⁴⁶ Droben odlomek rezila srpa s tremi rebri ne omogoča natančnejše datacije. Oba bronasta predmeta z Gradišča nad Knežakom omogočata zgolj splošno datacijo v pozno bronasto dobo (Ha A–B).

Gradišče na Čepni

V zbiru najdb, verjetno rimskih daritvenih votivov, odkritih leta 1890 v ruševini obzidja gradišča,⁴⁷ je bila tudi bronasta tulasta sekira,⁴⁸ medtem ko so četrtinski izsek bakrenega surovca in odlomek konice bronaste sulične osti posamične najdbe iz notranjosti gradišča ali strmega zahodnega pobočja pod njim.⁴⁹ Odlomek konice bronaste sulične osti ne omogoča podrobnejše opredelitve. Četrtinski izseki bakrenih surovcev so relativno pogosta depojška najdba tekom celotne pozne bronaste dobe in tudi v najstarejšem železnodobnem horizontu.⁵⁰ Tulasta sekira s Čepne ima na tulu rebrast okras imitacije plavuti in stopničast prehod v rezilo. Kot taka sodi k jugovzhodno alpskim in panonskim sekiram mlajše kulture žarnih grobišč (Ha B1–2).⁵¹

(prim. Pavlin 2023, 128–130, t. 17: 28 z ib., 148, t. 21: 5). Če bi pri srpju iz Drskovč upoštevali ta kriterij, bi to bil v kombinaciji z njegovimi tremi rezilnimi rebri unikaten srp.

⁴⁴ Laharnar 2022, 110–113, t. 24: 39, 26: 47.

⁴⁵ Prim. Teržan, Borgna, Turk 2016, 87–91, t. 9, 44 za majhne sulične osti tipa VII iz Mušje jame pri Škocjanu.

⁴⁶ Ib., 94–96, sl. 30, t. 10: 9,13.

⁴⁷ Laharnar 2022, 92–99 (s citirano predhodno literaturo).

⁴⁸ Laharnar 2022, 98–99, sl. 3.42: 7; Šinkovec 1996, 67, t. 17: 98.

⁴⁹ Laharnar 2022, 106–107, t. 21: 27, 22: 44.

⁵⁰ Npr. depoji Črmošnjice in Jurka vas (Čerče, Šinkovec 1995, t. 59: 74,76–77, 82; 92: 74–75; 93: 83), Dragomelj (Turk, Heath, Zuliani 2025, 152, t. 8: 41) in Jelenov klanec v Kranju (Pavlin et al. 2024, t. 13: 25).

⁵¹ Šinkovec 1996, 136–137; Mayer 1977, 198–200, t. 81–82.

Šilentabor

Naključne detektorske najdbe naj bi izvirale s strmih zahodnih in severnih pobočij pod nase-ljem: fragment sulične osti, ročaj bronastega noža ali bodala, rezilo s konico bronastega bodala ali meča in fragment ročaja bronastega srpa (*t.* 8: 17–20).⁵² Predmeti so za natančnejšo opredelitev preslabo ohranjeni. Omejimo se lahko le na splošno datacijo v pozno bronasto dobo (Ha A–B) s pripombo, da so jezičasti ročaji nožev / bodal in srpov z ojačanimi robniki oz. rebri pogostejši v zgodnji in starejši kulturi žarnih grobišč kot pa v mlajšem času.

Primož nad Radohovo vasjo

Bronasta igla s profilirano bikonično glavico, okrašena z drobnimi poševnimi vrezi, je v osnovi vretenaste oblike (*t.* 8: 12).⁵³ Take igle se sicer navezujejo na tradicijo zgodnjih faz kulture žarnih grobišč,⁵⁴ a imajo najboljše primerjave v panonskih depojih prve stopnje mlajše kulture žarnih grobišč Románd in Velem St. Vid.⁵⁵ Tudi iglo s Primoža datiramo v ta čas (Ha B1).

Podvršek nad Selcami

Doslej bronastodobne in druge najdbe s tega gradišča niso bile poznane.⁵⁶ Narodni muzej Slovenije je nedavno pridobil bronast nož, ki po najditeljevih besedah izhaja s tega gradišča. Nož ima s proti ročaju pomaknjeno rezilno grbo in s predrtim ročajem z obročastim zaključkom (*t.* 8: 21) najboljšo primerjavo v posamezni najdbi iz Studenca oz. Polja pri Ljubljani.⁵⁷ Podobni noži so v Benečiji in Furlaniji uvrščeni v tip Natisone/Nadiža, saj dva dobro ohranjena primera izhajata iz neznanega grobišča iz doline Nadiže.⁵⁸ Kot je

⁵² Laharnar 2022, 86–91, t. 14: 25–26; za ročaj bronastega srpa glej tudi Šinkovec 1995, 126, t. 144: 12.

⁵³ Prva objava Laharnar 2022, 85–87, t. 14: 1.

⁵⁴ Carancini 1975, 219–220, t. 50: 1565–1574 (igle s t. i. cilindrično-konično glavico iz območja izliva reke Mincio iz Gardskega jezera v Peschieri).

⁵⁵ Říhový 1983, 40–41, t. 16: 402–403, 17: 404–407, 413; Mzosolics 2000, 72, t. 87: 21–24, 34–38; prim. Teržan 2021b, 318–319.

⁵⁶ Laharnar 2022, 74–75.

⁵⁷ Šinkovec 1995, 117–118, t. 35: 236; Šinkovec 1996, 146.

⁵⁸ Bianco Peroni 1976, 30–31, t. 11: 95–101.

v novejši študiji pokazala B. Škvor Jernejčič, so grobne najdbe nožev tega tipa v času med drugo polovico 9. in v 8. st. pr. n. št. pridatki v moških grobovih med severnoitalijansko Benečijo in osrednjo Slovenijo.⁵⁹ Nož s Podvrška torej uvrščamo na sam konec bronaste dobe oz. na prehod v starejšo železno dobo.

Ambroževo gradišče pri Slavini

Z gradišča so objavljeni posamezni bronasti fragmenti iz pozne bronaste dobe, in sicer ročaj bronastega srpa s tremi rebri,⁶⁰ dva manjša fragmenta rezil bronastih srpov in rezilo bronastega noža (*t.* 8: 13–16).⁶¹ Ročaj srpa je ohranjen v tolikšni meri, da je mogoča osnovna opredelitev. Glede na to, da se osrednje rebro na mestu prehoda v rezilo zaključuje, zunanje in notranje pa se tekoče nadaljuje v rezilni del, bi lahko šlo za nekaj različnih, a redkih tipov srpov, značilnih za starejšo kulturo žarnih grobišč (Ha A1).⁶² Fragmenta rezil bronastih srpov sta premajhna za natančnejšo opredelitev. Rezilo bronastega noža (*t.* 8: 13) ima vzdolž hrbtna tri plitve žlebove, ob prehodu v odlomljen trakast ročaj pa punciran krožec. S temi značilnostmi ga lahko vzporejamo z noži tipa Matrei po V. Bianco Peroni.⁶³ Noži tega tipa so v starejši kulturi žarnih grobišč (Ha A) razširjeni predvsem v Gornjem Poadižju in v Benečiji.

ZAKLJUČEK

Glede na trenutno stanje raziskav so sledovi človekove poselitve na Pivškem pred pozno bronasto dobo maloštevilni in nezanesljivi. Mednje prištevamo posamezni najdbi ploščatih bakrenih sekir iz Prestranka in z Gradišča na Čepni.⁶⁴ Obe uvrščamo v širšo skupino majhnih ploščatih sekir zaobljeno trapezaste ali pravokotne oblike tipa Altheim, značilnih za širši evropski prostor v dolgem razponu bakrene dobe, tj. 4. in 3. ti-

⁵⁹ Škvor Jernejčič 2018, 542–543, sl. 6.

⁶⁰ Šinkovec 1995, 126–127, t. 144: 13.

⁶¹ Laharnar 2022, 58–65, t. 6: 58–60.

⁶² Šlo bi lahko za tipe srpov 3.Ca.0.3, 3.Ca.1.1, 3.Da.1.1 in 3.ea.0.2 po P. Pavlinu (2023, 143, 148, 153, 172, t. 20: 19, 21: 9, 22: 1 in 24: 11).

⁶³ Bianco Peroni 1976, 16–19, t. 3: 24–34, 4: 35–37, 61B.

⁶⁴ Laharnar 2022, 21, sl. 2.2, 98–99, sl. 3.42: 9 (s citirano predhodno literaturo).

sočletja pr. n. št.⁶⁵ Zaradi specifičnega konteksta najdbe s Čepne, verjetno povezanega z rimskimi svetiščnimi dejavnostmi, pa je treba tako bakreno ploščato sekuro kot bronasto tulasto sekuro s tega najdišča obravnavati previdno. Ni nujno, da sta neposreden odraz takratne tamkajšnje poselitve. Podatki namreč govorijo v prid domnevi, da so kot del votivnih dejavnosti, kot zanimive "antikvitetete" sem prinesene in kot daritve odložene šele v rimskem obdobju.⁶⁶

Prvi zanesljivi arheološki pokazatelji za stalno poselitev na Pivškem so prisotni iz časa prehoda iz srednje v pozno bronasto dobo. V zvezi s tem nudijo dragocene nove vpoglede podatki z arheoloških izkopavanj na Bregu pri Šembijah:

– Najstarejša stalna naselja so na vzpetinah in obenem tudi že obzidana. To so prva notranjska gradišča. Delno ohranjene spodnje lege lica obzidja kažejo na kamnito temeljenje. Glede na skromno kamnito ruševino obzidja sklepamo na njegovo leseno nadgradnjo.⁶⁷

– O notranji organiziranosti gradišča nimamo podatkov, s sondiranjem namreč nismo odkrili jam za stojke ali drugih ostalin lesenih bivalnih in drugih stavb, a ob številnem gradivu, predvsem odlomkih keramičnega posodja različne namembnosti, koščkih hišnega ometa, odlomkih žrmelj in celo kovinskih najdbah ni dvoma, da je bilo gradišče intenzivno obljudeno.

– Plitve plasti izrazito zakraselega območja najdišča niso ohranile sledov kurišč, žganin, prav tako nismo našli živalskih kosti in arheobotaničnih najdb. Toda nekateri predmeti vendarle posredno nakazujejo na dejavnosti bronastodobnih prebivalcev. Keramični svitki iz sonde 3 so morda služili kot uteži za statve. Tezi v prid je njihovo veliko število na istem mestu in odsotnost vsakršnih sledov ognjišča. Medtem ko so bili svitki iz sonde 1 prejkone kuhinjski inventar. Opozarjamo na zgledena prodnika, ki smo ju poleg svitkov in številnih odlomkov keramičnega posodja našli v isti plasti. O najdbah prodnikov v prazgodovinskih naseljih je razmišljal že Carlo Marchesetti in opozoril na zanimivo prakso pastirjev iz Vrbnika na Krku, ki so še v njegovem času dajali močno segrete prodnike v sirotko, da bi ji izboljšali okus.⁶⁸

– Kljub pomanjkljivim podatkom o podrobnostih obzidne gradnje in notranje organiziranosti drobne

najdbe nakazujejo poselitev v trajanju morda nekaj stoletij, od srednje bronaste dobe do kulture žarnih grobišč. Ne moremo z gotovostjo trditi, da je bilo gradišče v tako dolgem obdobju kontinuirano poseljeno, morda je bilo le občasno obljudeno.

Izkopavanja s številnimi odkritimi keramičnimi najdbami so bila sicer izvedena le na Bregu, a lahko ob nizu predstavljenih posameznih najdb z Gradišča nad Knežakom, Ambroževega gradišča pri Slavini, Primoža nad Radohovo vasjo, Šilentabora in Podvrška ter depoja z Obrobe nad Bačem sklepamo na istodobno najstarejšo poselitveno fazo teh gradišč tekom pozne bronaste dobe, v primeru Gradišča pri Šembijah pa morda že tekom srednje bronaste dobe. Večina ostane naseljena še v železni dobi in nekatera ostanejo tudi rimska naselja.⁶⁹ Breg je izjema, saj po pozni bronasti dobi ni bil več naseljen. S tem nam omogoča edinstven uvid v naselbinske ostaline najzgodnejšega obdobja notranjskih gradišč.

Na podlagi predstavljenega se v obrisih nakazuje kronološko sosledje poselitve predstavljenih gradišč (sl. 7). V čas med srednjo bronasto dobo in starejšo kulturo žarnih grobišč datiramo gradišči Breg in Gradišče pri Šembijah. Faza starejše kulture žarnih grobišč (Ha A1) se nakazuje z najdbami z Obrobe nad Bačem, Drskovč in Ambroževega gradišča. Mlajši čas kulture žarnih grobišč (Ha B1) je zastopan na Primožu nad Radohovo vasjo, zaključek bronaste dobe oz. prehod v starejšo železno dobo pa na gradišču Podvršek. Gradivo z Gradišča nad Knežakom in Šilentabora omogoča le splošno datacijo v pozno bronasto dobo. Predstavljeno kronološko sosledje poznobronastodobne poselitve je zaradi načina odkritja najdb z večine najdišč (detektorske najdbe s slabo poznanimi najdiščnimi okoliščinami) pomanjkljivo in ga bodo prihodnje raziskave v veliki meri dopolnile in korigirale. Že zdaj pa ugotavljamo, da je tekom celotne pozne bronaste dobe prevladujoča poselitev na Pivškem tista na utrjenih gradiščih.

V dosedanjih pregledih pozne prazgodovine na tem območju so bile kot kriterij za uvrstitev najdišč v pozno bronasto dobo upoštevane tudi številne detektorske najdbe močno fragmentiranih kosov bron s specifično svinčevo leguro, bodisi delov uhatih sekir ali pa paličastih oz. ploščatih ingotov.⁷⁰

⁶⁵ Mayer 1977, 53–63, t. 11–12; Šinkovec 1996, 130–131.

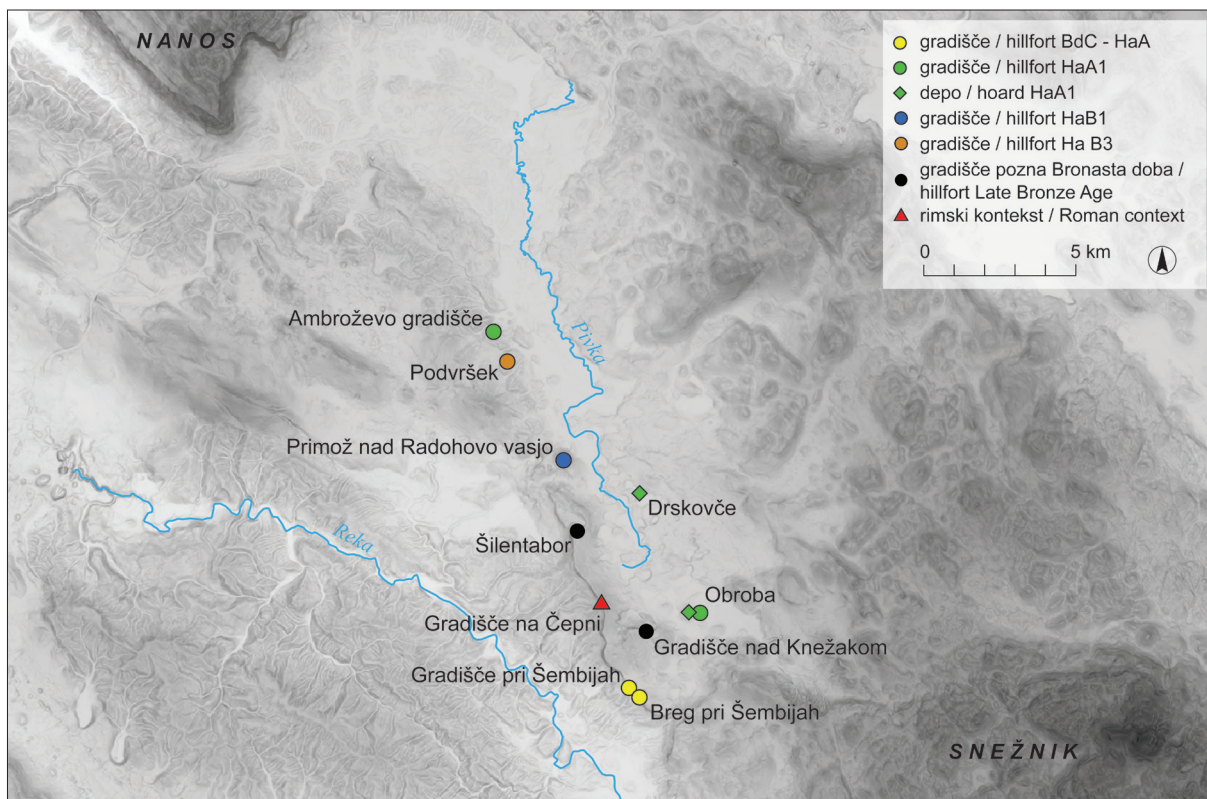
⁶⁶ Laharnar 2022, 329–335.

⁶⁷ Prim. Dular 2008, 340–341, sl. 4–5.

⁶⁸ Marchesetti 1903, 134–135; Marchesetti 2020, 115.

⁶⁹ Laharnar 2022, 345–349, 360–365, sl. 4.24; Laharnar, Ložič, Miškec 2020, 132–134, sl. 3.

⁷⁰ Denimo z gradišč Baba nad Slavino: Horvat 2005, 227 in Laharnar 2022, 52–53; Kerin nad Pivko: Horvat 2005, 228 in Laharnar 2022, 82–83.



Sl. 7: Najdišča bronaste dobe na Pivškem.

Fig. 7: Bronze Age sites in the Zgornja Pivka valley.

Na tem mestu se zaradi pojavljanja tovrstnih najdb v zaprtih depojskih kontekstih v času med 8. in 6. st. pr. n. št. opredelujemo za njihovo datacijo v starejšo železno dobo.⁷¹

Omembe vredni sta izjemno podobni sestavi obeh depojev iz starejše kulture žarnih grobišč z Obrobe nad Bačem in iz Drskovč s srpom in dvema sekirama (prim. t. 9: 1–3 s t. 9: 4–6). V osnovi gre za značilna predstavnika manjših depojev mešane sestave drugega depojskega horizonta v vzhodnih Alpah.⁷² A z izjemno podobno sestavo kažeta na lokalno Pivško posebnost sicer vseevropsko razširjenega deponiranja bronastih predmetov v času med 13. in 11. st. pr. n. št.

Zdi se, da se je poselitev pivških bronastodobnih gradišč kontinuirano nadaljevala v železno dobo. Izjema je gradišče na Bregu pri Šembijah. Težko presojamo, zakaj je zamrlo in v železni dobi, ko Pivško doseže vrhunec prazgodovinskega razvoja, ni bilo več obljudeno. Železnodobna poselitev se na sosednjih naselbinah odraža v dograditvi

mogočnih in kompleksnih gradiščnih obzidij ter izrabi organizirane poljedelsko-pastirske krajine, del katere je tudi mejni zid od Brega do vznožja gradišča na Obrobi nad Bačem (sl. 1: i). Domnevamo, da je zid označeval ureditev posesti, verjetno posesti osrednjega naselja na Gradišču nad Knežakom (sl. 1: a). Postavljen je med starima naselbinskima točkama, kar je verjetno vodilo tudi njegove graditelje. Zid je morda tako tudi v simbolnem smislu označil legitimnost in pravico nad posestjo, pravico, ki je temeljila na dediščini prednikov, prvih graditeljev pivških gradišč.

Zahvale

Objava ne bi bila mogoča brez poglobljene študije krajinskih sledov in odlično opravljenega dela na terenu. Tu gre posebna zahvala Edisi Lozić, Benjaminu Štularju, Juretu Kusetiču, Žigi Šmitu in sodelavcem Skupine Stik (Jasna Štajdohar, Rok Klasinc, Nejc Bizjak, Miha Jazbec - Taso). Za pomoč pri pripravi slikovnega gradiva se zahvaljujemo Nejc Dolinarju.

Iskrena hvala prof. Bibi Teržan za pozorno branje tipkopisa, odlične predloge in diskusijo.

S hvaležnostjo se spominjamo Jožice Samsa iz Šembij, naše zaupnice in velike ljubiteljice arheologije.

⁷¹ Turk 2018, 398–400 za t. i. depoje tipa San Francesco (Bologna)–Šempeter; prim. Trampuž Orel, Heath 1998 za veliko vsebnost svinca v uhatih sekirah z notranjskih gradišč.

⁷² Čerče, Turk 1996, 22–26, sl. 6; Turk 1996, 104–107, sl. 2.

KATALOG

Predmete hrani Narodni muzej Slovenije (razen predmetov t. 8: 16 in 9: 1–3, ki so v zasebni hrambi).

viš. – višina / height	pr. – premer / diameter	Inv. št. – inventarna številka / inventory number
šir. – širina / width	odl. – odlomek / fragment	SE – stratigrafska enota / stratigraphic unit
dol. – dolžina / length	rek. – rekonstruirano / reconstructed	Akc. št. – akcisijska številka / accession number
deb. – debelina / thickness	u. – ustje / rim	

Tabla 1

SONDA 1 / SE 1001

1. Odl. ustja posode. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 21 mm, šir. 55 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30188.

SONDA 1 / SE 1002

2. Odl. železnega noža. Viš. 43 mm, šir. 15 mm, deb. 4 mm. Inv. št. 30189.
3. Odl. ustja. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina temno rjava; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 26 mm, šir. 28 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30921.
4. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finoizrznata. Viš. 19 mm, šir. 19 mm, deb. 7 mm. Inv. št. P 30922.
5. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 18 mm, šir. 15 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30923.
6. Odl. ostenja posode z žlebom. Zunaj in znotraj rdečerjava do siva (prežgana), sredina temno siva; hrapava; grobozrnata. Viš. 71 mm, šir. 87 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30924.
7. Odl. ostenja posode z rebrom v vtisi. Zunaj svetlo rjava, znotraj in sredina črna; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 18 mm, šir. 26 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30925.
8. Odl. ostenja posode z ostankom bradavice. Zunaj si-vooranzna, znotraj in sredina temno siva (prežgana); hrapava; grobozrnata. Viš. 34 mm, šir. 36 mm, deb. 6 mm. Inv. št. P 30926.

SONDA 1 / SE 1003

9. Odl. lončka z bradavico. Zunaj rdečerjava, znotraj rjava, sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 47 mm, šir. 74 mm, deb. 05 mm, rek. pr. u. 96 mm. Inv. št. P 30927.
10. Odl. ustja posode. Zunaj rdečerjava, znotraj črnorjava, sredina črna; hrapava; grobozrnata. Viš. 48 mm, šir. 61 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30928.
11. Odl. ustja posode z vtisi na robu. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina siva; hrapava. Viš. 27 mm, šir. 41 mm, deb. 08 mm, rek. pr. u. 160 mm. Inv. št. P 30929.
12. Odl. ustja sklede s poševnimi kanelurami. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 22 mm, šir. 46 mm, deb. 10 mm, rek. pr. u. 194 mm. Inv. št. P 30930.
13. Odl. ustja sklede s poševnimi kanelurami. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 25 mm, šir. 36 mm, deb. 11 mm, rek. pr. u. 150 mm. Inv. št. P 30931.
14. Odl. ustja sklede. Zunaj svetlo rjava, znotraj temno siva, sredina svetlo sivorjava; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 24 mm, šir. 38 mm, deb. 12 mm, rek. pr. u. 180 mm. Inv. št. P 30933.
15. Odlomki ustja in ostenja lonca. Zunaj, znotraj in sredina temnorjava; gladka; drobnorzrnata. Viš. 32 mm, šir. 30 mm, deb. 12 mm, rek. pr. u. 170 mm. Inv. št. P 30935.
16. Odl. ustja sklede z vodoravnimi fasetami. Zunaj temno rjava, znotraj in sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 28 mm, šir. 29 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30932.

17. Odl. ustja posode. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina temnorjava; hrapava; finoizrznata. Viš. 34 mm, šir. 70 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30934.
18. Odl. ustja lonca. Zunaj, znotraj sivorjava, sredina temno siva; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 27 mm, šir. 22 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30936.
19. Odl. ustja lonca. Zunaj, znotraj svetlo rjava, sredina siva; gladka; drobnorzrnata. Viš. 30 mm, šir. 20 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30937.
20. Odl. ustja posode. Zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava, sredina siva; hrapava; finoizrznata. Viš. 23 mm, šir. 24 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30938.
21. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj rjava, sredina siva; gladka; drobnorzrnata. Viš. 18 mm, šir. 19 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30939.
22. Odl. ustja posode z vtisi na robu. Zunaj, znotraj, sredina oranžno siva (prežgana); hrapava; grobozrnata. Viš. 26 mm, šir. 34 mm, deb. 13 mm. Inv. št. P 30940.
23. Odl. ustja posode. Zunaj svetlo rjava, znotraj, sredina črna; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 20 mm, šir. 18 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30941.
24. Odl. ostenja posode z rebrom v obliki girlande. Zunaj rdečerjava, znotraj, sredina črna; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 48 mm, šir. 48 mm, deb. 7 mm. Inv. št. P 30942.
25. Odl. rebra z vtisi. Zunaj, znotraj, sredina rdečerjava; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 17 mm, šir. 27 mm, deb. 13 mm. Inv. št. P 30943.
26. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj, znotraj, sredina temno siva; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 39 mm, šir. 38 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30944.
27. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj svetlo rjava, znotraj sivorjava, sredina temno siva; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 42 mm, šir. 50 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30945.
28. Odl. ostenja posode z dvema vrezoma in dvema vtisoma. Zunaj temno siva, znotraj ni ohranjena, sredina svetlo rjava; gladka; finoizrznata. Viš. 38 mm, šir. 44 mm, deb. 7 mm. Inv. št. P 30946.
29. Odl. ustja lonca. Zunaj rdečerjava, znotraj, sredina črna; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 42 mm, šir. 42 mm, deb. 18 mm. Inv. št. P 30947.

Tabla 2

SONDA 1 / SE 1003

1. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj, znotraj, sredina rdečerjava; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 59 mm, šir. 40 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30948.
2. Odl. ostenja posode z ostankom trakastega ročaja. Zunaj, znotraj temno rdečerjava, sredina črna; gladka; drobnorzrnata. Viš. 55 mm, šir. 84 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30949.
3. Odl. ostenja posode z ostankom ročaja. Zunaj, znotraj svetlo rjava, sredina črna; hrapava; drobnorzrnata. Viš. 25 mm, šir. 33 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30950.

4. Dva odl. ostenja posode z glavničnjem. Zunaj rdečerjava, znotraj svetlo rjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 39 mm, šir. 37 mm, deb. 19 mm. Inv. št. P 30951.
5. Odl. terilne plošče. Viš. 34 mm, šir. 35 mm, deb. 39 mm. Inv. št. P 30952.

SONDA 1 / SE 1004

6. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj rjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 55 mm, šir. 57 mm, deb. 13 mm, rek. pr. u. 210 mm. Inv. št. P 30953.
7. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina rdečerjava; hrapava; finozrnata. Viš. 25 mm, šir. 19 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30954.
8. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 19 mm, šir. 23 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30955.
9. Odl. ustja in ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 39 mm, šir. 40 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30956.
10. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina sivorjava; hrapava; finozrnata. Viš. 20 mm, šir. 29 mm, deb. 7 mm. Inv. št. P 30957.
11. Odl. ostenja posode z ostankom ročaja. Zunaj svetlo rjava, znotraj in sredina temno siva; gladka; finozrnata. Viš. 25 mm, šir. 36 mm, deb. 6-19 mm. Inv. št. P 30958.
12. Odl. ostenja posode z ostankom ročaja. Zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava, sredina siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 36 mm, šir. 40 mm, deb. 6-19 mm. Inv. št. P 30959.
13. Odl. dna posode. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 11 mm, šir. 21 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30961.
14. Odl. dna posode. Zunaj rdečerjava, znotraj temno rjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 19 mm, šir. 40 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30960.

SONDA 1 / SE 1018

15. Odlomki lonca s široko kaneluro na ramenu. Zunaj svetlo rjava do črna, znotraj temno rjava (prežgana), sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 115 mm, šir. 140 mm, deb. 14 mm, rek. pr. u. 260 mm. Inv. št. P 30974.
16. Odlomki lonca z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj in znotraj temno rjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 55 mm, šir. 77 mm, deb. 12 mm, rek. pr. u. 200 mm. Inv. št. P 30976.

Tabla 3

SONDA 1 / SE 1018

1. Odl. skleda. Zunaj in znotraj rjava do siva, sredina temno siva (prežgana); hrapava; finozrnata. Viš. 73 mm, šir. 87 mm, deb. 9 mm, rek. pr. u. 160 mm. Inv. št. P 30975.
2. Odl. lončka z vtisi na ramenu. Zunaj rjava, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 60 mm, šir. 75 mm, deb. 8 mm, rek. pr. u. 90 mm. Inv. št. P 30977.
3. Odl. skleda s poševnimi kanelurami. Zunaj in znotraj temno sivorjava, sredina siva (prežgana); hrapava; finozrnata. Viš. 34 mm, šir. 55 mm, deb. 11 mm, rek. pr. u. 240 mm. Inv. št. P 30978.
4. Odl. ustja posode z vodoravnimi fasetami na notranji strani. Zunaj in znotraj rjava, sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 51 mm, šir. 91 mm, deb. 16 mm. Inv. št. P 30979.
5. Odl. ustja posode. Zunaj rdečerjava, znotraj temno rjava, sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 51 mm, šir. 48 mm, deb. 11 mm; rek. pr. u. 240 mm. Inv. št. P 30980.

6. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 30 mm, šir. 34 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30981.
7. Odl. ustja posode. Zunaj rjava, znotraj temnorjava, sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 44 mm, šir. 26 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30982.
8. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj temnorjava, sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 16 mm, šir. 20 mm, deb. 06 mm, rek. pr. u. 10 mm. Inv. št. P 30983.
9. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 17 mm, šir. 19 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30984.
10. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina siva; gladka; finozrnata. Viš. 26 mm, šir. 33 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30985.
11. Odl. ustja posode. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; finozrnata. Viš. 19 mm, šir. 18 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30986.
12. Odl. ustja skleda z vodoravnimi fasetami. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 20 mm, šir. 28 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30987.
13. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 49 mm, šir. 46 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30989.
14. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 34 mm, šir. 34 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30990.
15. Odl. ostenja posode z vtisi. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 31 mm, šir. 25 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30991.
16. Odl. ostenja posode z glavničnjem in drobnimi vtisi. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina črna; hrapava; finozrnata. Viš. 36 mm, šir. 32 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 30992.
17. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj sivorjava, znotraj svetlo rjava, sredina temno siva; hrapava; grobozrnata. Viš. 62 mm, šir. 73 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30993.
18. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj sivorjava, sredina temno siva; hrapava; finozrnata. Viš. 16 mm, šir. 23 mm, deb. 5 mm, rek. pr. u. 80 mm. Inv. št. P 30994.
19. Odl. ustja skleda. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 23 mm, šir. 32 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30995.
20. Odl. ustja posode z vtisi na robu. Zunaj, znotraj in sredina rdečerjava; hrapava; drobozrnata. Viš. 38 mm, šir. 35 mm, deb. 16 mm. Inv. št. P 30996.
21. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj svetlo siva, znotraj in sredina temno siva; gladka; finozrnata. Viš. 35 mm, šir. 40 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30997.
22. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj rdečerjava, znotraj sivorjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 40 mm, šir. 39 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30998.
23. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina svetlo siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 41 mm, šir. 44 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30999.
24. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom v obliki girlande. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 32 mm, šir. 32 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 31001.

25. Odl. ostenja posode z metličanjem. Zunaj in sredina črna, znotraj ni ohranjena; hrapava; drobnazrnata. Viš. 24 mm, šir. 26 mm, deb. 20 mm. Inv. št. P 31002.
26. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem z dvema vtisoma. Zunaj rdečerjava do siva (lisasta, prežgana), znotraj sivorjava, sredina temno siva; hrapava; grobozrnata. Viš. 70 mm, šir. 98 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 31003.
27. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina temno siva; hrapava; grobozrnata. Viš. 46 mm, šir. 63 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 31004.
28. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem z vtisom. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina sivorjava; hrapava; drobnazrnata. Viš. 43 mm, šir. 57 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 31005.

Tabla 4

SONDA 1 / SE 1018

1. Odl. ostenja posode z jezičastim držajem. Zunaj in znotraj rdečerjava do temno siva (lisasta, prežgana), sredina temno siva; hrapava; drobnazrnata. Viš. 60 mm, šir. 62 mm, deb. 9 mm. Inv. št. P 31006.
2. Odl. trakastega ročaja posode. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina temno siva; hrapava; drobnazrnata. Viš. 39 mm, šir. 30 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 31007.
3. Odl. trakastega ročaja posode. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; drobnazrnata. Viš. 34 mm, šir. 30 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 31008.
4. Odl. ročaja posode. Zunaj, znotraj in sredina svetlo siva (prežgana); hrapava; drobnazrnata. Viš. 38 mm, šir. 22 mm, deb. 18 mm. Inv. št. P 31009.
5. Odl. ročaja posode. Zunaj, znotraj in sredina temno siva; hrapava; finozrnata. Viš. 22 mm, šir. 17 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 31010.
6. Odl. dna posode. Zunaj, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. vel. Odl.: Viš. 22 mm, šir. 68 mm, deb. 12 mm, rek. pr. 90 mm. Inv. št. P 31011.
7. Odl. dna posode. Zunaj svetlo rjava, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 12 mm, šir. 78 mm, deb. 12 mm, rek. pr. 90 mm. Inv. št. P 31012.
8. Odl. dna posode. Zunaj rjava, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 21 mm, šir. 53 mm, deb. 08 mm, rek. pr. 10 mm. Inv. št. P 31013.
9. Odl. dna posode. Zunaj rjava, znotraj in sredina črna; gladka; finozrnata. Viš. 13 mm, šir. 49 mm, deb. 09 mm, rek. pr. 110 mm. Inv. št. P 31014.
10. Odl. dna posode. Zunaj rdečerjava, znotraj in sredina črna; hrapava; drobnazrnata. Viš. 20 mm, šir. 52 mm, deb. 10 mm, rek. pr. 90 mm. Inv. št. P 31015.
11. Odl. dna posode. Zunaj, znotraj in sredina rdečerjava; gladka; drobnazrnata. Viš. 25 mm, šir. 35 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 31016.
- 12.–19. Odl. svitkov. Rdečerjava do sivorjava, sredina siva; hrapava; drobnazrnata do grobozrnata. Viš. 22–58 mm, šir. 31–106 mm, deb. 25–38 mm, rek. pr. u. 100–120 mm. Inv. št. P 31017–P 31024.
20. Prodnik. Temno rdeča; gladka. Viš. 67 mm, šir. 45 mm, deb. 25 mm. Inv. št. P 31000.
21. Odl. prodnika. Rjavosiva; gladka. Viš. 83 mm, šir. 43 mm, deb. 43 mm. Inv. št. P 31025.
22. Odl. terilne plošče. Viš. 100 mm, šir. 62 mm, deb. 28 mm. Inv. št. P 31026.

Tabla 5

SONDA 1 / SE 1018

- 1.–3. Odl. terilne plošče iz kremenovega peščenjaka. Viš. 33–75 mm, šir. 53–75 mm, deb. 30–54 mm. Inv. št. P 31001. Inv. št. P 31027–P 31029.

SONDA 1 / SE 1019

4. Odl. brusa iz kremenovega peščenjaka. Viš. 76 mm, šir. 50 mm, deb. 21 mm. Inv. št. P 30190.

SONDA 1 / v izkopani zemlji

5. Odl. sklede. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina temno siva; hrapava; finozrnata. Viš. 28 mm, šir. 37 mm, deb. 10 mm, rek. pr. u. 190 mm. Inv. št. P 31033.
6. Odl. ustja posode s komaj vidnimi vtisi. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina rjava; gladka; drobnazrnata. Viš. 32 mm, šir. 42 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 31034.
7. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj temno rjavordeča, znotraj temno rjava, sredina črna; gladka; drobnazrnata. Viš. 42 mm, šir. 34 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 31035.
8. Odl. okroglega kamna. Temno sivorjava; Viš. 38 mm, šir. 25 mm, deb. 22 mm. Inv. št. P 31036.

SONDA 2 / SE 1010

9. Odlomki lončka z ostanki ročaja. Zunaj in znotraj temno sivorjava, sredina temno siva; hrapava (poškodovana v ognju); drobnazrnata. Viš. 67 mm, šir. 67 mm, deb. 7 mm, rek. pr. u. 140 mm. Inv. št. P 30138.
 10. Fragmenti sklede. Zunaj in znotraj temno rdečerjava, sredina črna; gladka; drobnazrnata. Viš. 68 mm, šir. 162 mm, deb. 11 mm, rek. pr. u. 320 mm. Inv. št. P 30137.
 11. Odl. ustja in ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina siva; hrapava; grobozrnata. Viš. 55 mm, šir. 55 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30962.
 12. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj črna, sredina črna; gladka; drobnazrnata. Viš. 26 mm, šir. 25 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30963.
 13. Odl. ustja posode. Zunaj siva, znotraj rjava, sredina siva; gladka; finozrnata. Viš. 20 mm, šir. 23 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30964.
 14. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj rdečerjava, znotraj temno rjava, sredina črna; hrapava; drobnazrnata. Viš. 50 mm, šir. 56 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30965.
 15. Odl. trakastega ročaja posode. Rdečerjava, sredina siva; hrapava; finozrnata. Viš. 39 mm, šir. 32 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30966.
 16. Odl. trakastega ročaja posode. Rjava, sredina siva; gladka; finozrnata. Viš. 35 mm, šir. 23 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30967.
 17. Odl. ročaja posode. Rjava, sredina siva; hrapava; drobnazrnata. Viš. 30 mm, šir. 25 mm, deb. 18 mm. Inv. št. P 30968.
 18. Odl. ostenja posode z ostankom ročaja. Rdečerjava, sredina temno siva; hrapava; finozrnata. Viš. 41 mm, šir. 67 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30969.
 19. Odl. dna posode. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina črna; hrapava; finozrnata. Viš. 30, šir. 75 mm, deb. 16 mm, rek. pr. 100 mm. Inv. št. P 30970.
- SONDA 2 / SE 1011**
20. Odl. sklede. Svetlo siva (sekundarno prežgana); hrapava; finozrnata. Viš. 30 mm, šir. 28 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30971.

21. Odl. ostenja posode z nalepljeno bradavico. Zunaj, znotraj in sredina črna; hrapava; finoizrnat. Viš. 25 mm, šir. 26 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30973.
22. Odl. pladnja. Rdečerjava, sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 20 mm, šir. 43 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30972.

Tabla 6

SONDA 3 / SE 1013

1. Sulična ost. Rob lista je okrhan. Prehod lista v tul je spodrezan. Bron; dol. 108 mm, šir. 22 mm. Inv. št. P 30136.
2. Odl. bronastega predmeta. Dol. 14 mm. Inv. št. P 30187.
3. Odl. ustja in ostenja lonca. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 46 mm, šir. 83 mm, deb. 12 mm, rek. pr. u. 340 mm. Inv. št. P 30157.
4. Odl. ustja lonca. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina siva (sekundarno prežgana); hrapava; drobozrnata. Viš. 54 mm, šir. 65 mm, deb. 12 mm, rek. pr. u. 240 mm. Inv. št. P 30158.
5. Odl. ustja in ostenja lonca. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina temno rjava; hrapava; grobozrnata. Viš. 38 mm, šir. 72 mm, deb. 14 mm, rek. rek. pr. u. 340 mm. Inv. št. P 30159.
6. Odl. ustja in ostenja lonca. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 45 mm, šir. 58 mm, deb. 11 mm, rek. pr. u. 240 mm. Inv. št. P 30160.
7. Odl. ustja in ostenja. Zunaj in znotraj svetlo sivorjava, sredina siva (prežgana); gladka; finoizrnat. Viš. 24 mm, šir. 32 mm, deb. 6 mm, rek. pr. u. 100 mm. Inv. št. P 30161.
8. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj temno rjava, sredina svetlo rjava; gladka; finoizrnat. Viš. 24 mm, šir. 30 mm, deb. 7 mm, rek. pr. u. 110 mm. Inv. št. P 30162.
9. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj rjava, sredina siva; gladka; finoizrnat. Viš. 22 mm, šir. 39 mm, deb. 8 mm, rek. rek. pr. u. 180 mm. Inv. št. P 30163.
10. Odl. ustja posode s faseto na notranji strani. Zunaj rjava, znotraj črna, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 26 mm, šir. 29 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30164.
11. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina svetlo siva; gladka; finoizrnat. Viš. 31 mm, šir. 28 mm, deb. 7 mm. Inv. št. P 30165.
12. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina temno siva; gladka; finoizrnat. Viš. 28 mm, šir. 25 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30167.
13. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj svetlo rjavosiva, sredina siva; gladka; finoizrnat. Viš. 24 mm, šir. 21 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30168.
14. Odl. ustja posode. Zunaj in znotraj rjava, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 14 mm, šir. 23 mm, deb. 5 mm. Inv. št. P 30169.
15. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom z vtisi. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina svetlo siva; gladka; finoizrnat. Viš. 38 mm, šir. 34 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30166.
16. Odl. ostenja posode z vodoravnimi linijami psevdovrvice. Zunaj in znotraj temno rjava, sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 30 mm, šir. 29 mm, deb. 8 mm. Inv. št. P 30139.
17. Odl. ostenja posode z nalepljenim rebrom. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina siva; gladka; drobozrnata. Viš. 40 mm, šir. 34 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30170.

18. Odl. ostenja posode s poševno nalepljenim rebrom. Zunaj svetlo rjava, znotraj svetlo siva, sredina siva; gladka; finoizrnat. Viš. 20 mm, šir. 28 mm, deb. 11 mm. Inv. št. P 30171.
19. Odl. ostenja posode z nalepljeno bradavico. Zunaj in znotraj rdečerjava, sredina temno siva; gladka; finoizrnat. Viš. 26 mm, šir. 16 mm, deb. 15 mm. Inv. št. P 30172.
20. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj svetlo rjava, znotraj črna, sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 30 mm, šir. 39 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30144.
21. Odl. ostenja posode z barbotinom. Zunaj svetlo rjava, znotraj ni ohranjena, sredina temno siva; hrapava; drobozrnata. Viš. 42 mm, šir. 45 mm, deb. 10 mm. Inv. št. P 30140.
22. Odl. ročaja posode z zaobljeno ploščico na vrhu in vertikalno luknjico za obešanje. Rjava, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 45 mm, šir. 55 mm, deb. 20 mm. Inv. št. P 30141.
23. Odl. ročaja posode. Črna, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 68 mm, šir. 77 mm, deb. 19 mm. Inv. št. P 30173.
24. Odl. ročaja posode. Svetlo rjavosiva, sredina svetlo siva; gladka; finoizrnat. Viš. 52 mm, šir. 23 mm, deb. 12 mm. Inv. št. P 30174.
25. Odl. ročaja posode. Rjava, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 35 mm, šir. 22 mm, deb. 14 mm. Inv. št. P 30175.
26. Odl. ročaja posode. Črna; gladka; finoizrnat. Viš. 32 mm, šir. 30 mm, deb. 18 mm. Inv. št. P 30176.
27. Odl. dna posode. Zunaj svetlo rjavosiva, znotraj črna, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 47 mm, šir. 79 mm, deb. 12 mm, rek. pr. 100 mm. Inv. št. P 30177.
28. Odl. dna posode. Zunaj rdečerjava, znotraj temno siva, sredina rdečerjava; gladka; finoizrnat. Viš. 28 mm, šir. 45 mm, deb. 7 mm, rek. pr. 100 mm. Inv. št. P 30178.

Tabla 7

SONDA 3 / SE 1013

1. Odl. noge posode. Zunaj rjava, znotraj temno rjava, sredina črna; gladka; finoizrnat. Viš. 18 mm, šir. 29 mm, deb. 9 mm, rek. pr. 60 mm. Inv. št. P 30179.
2. Odl. dna posode. Zunaj in znotraj črna, sredina črna; gladka; drobozrnata. Viš. 43 mm, šir. 52 mm, deb. 15 mm, rek. pr. 100 mm. Inv. št. P 30180.
3. Odl. dna posode. Zunaj rjava, znotraj črna, sredina črna; hrapava; drobozrnata. Viš. 45 mm, šir. 56 mm, deb. 15 mm, rek. pr. 140 mm. Inv. št. P 30181.
4. Odl. dna posode. Sivorjava; gladka; drobozrnata. Viš. 36 mm, šir. 56 mm, deb. 30 mm. Inv. št. P 30182.
5. Pokrov. Zunaj in znotraj svetlo rjava, sredina svetlo siva; hrapava; finoizrnat. Viš. 55 mm, šir. 83 mm, deb. 13 mm, rek. pr. 83 mm. Inv. št. P 30183.
6. Svitek. Svetlo rjava, sredina svetlo siva; hrapava; grobozrnata. vel.: Viš. 41 mm, deb. 50 mm, rek. pr. 120 mm. Inv. št. P 30142.
- 7.–16. Odl. svitkov. Rdečerjava do temno rjava, sredina svetlo siva do črna; hrapava; finoizrnat do grobozrnata. Viš. 23–50 mm, deb. 25–50 mm, rek. pr. 116–150 mm. Inv. št. P 30135–P 30152.

Tabla 8

SONDA 3 / SE 1013

- 1.–5. Odl. svitkov. Oranžnorjava do svetlo rjava, sredina siva; hrapava; finoizrnat do drobozrnata. Viš. 21–37

- mm, deb. 24–33 mm, rek. pr. 90–125 mm. Inv. št. P 30153–P 30156.
- 6.–9. Odl. terilnih plošč iz kremenovega peščenjaka. Siva do rdečerjava. Viš. 68–226 mm, šir. 64–110 mm, deb. 17–76 mm. Inv. št. P 31030–P 31032, P 30184.
- 10.–11. Odl. brusov iz kremenovega peščenjaka. Siva. Viš. 34–35 mm, šir. 24–25 mm, deb. 19 mm. Inv. št. P 30185–P 30186.

Primož nad Radohovo vasjo

12. Iгла s profilirano cilindrično-konično (vretenasto) glavico, okrašeno z globokima vzporednima vrezoma in s snopoma drobnih poševnih vrezov. Bron; dol. 13 cm. Inv. št. P 19959.

Ambroževo gradišče pri Slavini

13. Rezilo noža s po tremi vodoravnimi vzporednimi vrezi in vtolčeno piko s polkrožnima vrezoma. Ohranjen je prehod v trakast ročaj. Bron; dol. 8,2 cm; šir. 1,6 cm. Inv. št. P 29268.
14. Odl. rezila srpa. Bron; dol. 2 cm. Inv. št. P 21827.
15. Odl. rezila srpa. Bron; dol. 3,1 cm. Inv. št. P 21826.
16. Jezičast ročaj srpa z zunanjim in notranjim ojačitvenim rebrom in s slabo vidnim osrednjim rebrom. Bron; dol. 6,2 cm. Privatna posest.

Šilentabor

17. Odl. jezičastega ročaja noža ali bodala z ojačanimi robniki in dvema luknjicama za zakovice. Bron; dol. 4,9 cm; šir. 1,5 cm. Inv. št. P 30005.
18. Odl. jezičastega ročaja srpa s tremi rebri. Bron; dol. 3,1 cm; šir. 3,3 cm. Inv. št. P 19161.

19. Odlomek sulične osti. Bron; dol. 1,9 cm. Akc. št. 2020/23-6.
20. Odl. konice bodala ali meča z rezilom lečastega preseka. Bron; dol. 5,6 cm. Inv. št. P 29823.

Podvršek

21. Nož s proti ročaju pomaknjeno rezilno grbo in s predrtim ročajem z obročastim zaključkom. Bron; dol. 11 cm. Inv. št. 30912.

Tabla 9

Obroba nad Bačem

1. Tulasta sekira s prečnima rebroma pod ustjem in z dvojnima rebroma v obliki črke V na telesu sekire. Bron; dol. 15 cm. Privatna posest.
2. Fragmentirana plavutasta sekira z odlomljenim temenom. Bron; dol. 9,4 cm. Privatna posest.
3. Odl. rezila srpa z rezilnima rebroma in vidnim mestom ulivanja. Bron; dol. 5,6 cm. Privatna posest.

Drskovče

4. Fragmentirana plavutasta sekira s srednje stoječimi plavutmi. Ohranjene so fasetirane plavuti in zaobljeno teme sekire z ozko in plitvo izjedo. Bron; dol. 8,5 cm; šir. 3,6 cm. Inv. št. P 30910.
5. Rezilo plavutaste sekire. Bron; dol. 8,1 cm; šir. 5,5 cm. Inv. št. P 30909.
6. Jezičastoročajni srp. Na ročaju sta izraziti stranski rebri, okrašeni z jamicami, in neizrazito sredinsko rebro. Na rezilu so tri rebra. Bron; dol. 16,5 cm. Inv. št. P 30911.

BERNARDINI et al. 2020 = F. Bernardini, V. Giacomo, J. Horvat, L. Lavrenčič, E. Sibila 2020, Protohistoric pastoral landscape in northern Istria revealed by airborne LiDAR: hill forts, enclosures and long linear walls in the Mali Kras plateau (southwestern Slovenia). – *Archaeological and Anthropological Sciences* 12, 1–18.

BIANCO PERONI, V. 1976, *Die Messer in Italien / I coltelli nell'Italia continentale*. – *Prähistorische Bronzefunde VII/2*.

BORGNA, E. 2000–2001, I ripostigli del Friuli: proposta di seriazione cronologica e di interpretazione funzionale. – *Rivista di scienze preistoriche* 51, 289–335.

CARANCINI, G. L. 1975, *Die Nadeln in Italien / Gli spilloni nell'Italia continentale*. – *Prähistorische Bronzefunde XIII/2*.

CARANCINI, G. L. 1984, *Le asce nell'Italia continentale II*. – *Prähistorische Bronzefunde IX/12*.

CARDARELLI, A. 1983, Castellieri nel Carso e nell'Istria: Cronologia degli insediamenti fra media età del bronzo e prima età del Ferro. – V: *Preistoria del Caput Adriae, catalogo della mostra* (Trieste 1983), Udine, 87–117.

ČERČE, P., I. ŠINKOVEC 1995, Katalog depojev pozne bronaste dobe / Catalogue of hoards of the Urnfield Culture. – V: B. Teržan 1995, 129–232.

ČERČE, P., P. TURK 1996, Depoji pozne bronaste dobe – najdiščne okoliščine in struktura najdb / Hoards of the Late Bronze Age – the circumstances of their discovery and the structure of the finds. – V: B. Teržan 1996, 7–30.

ČREŠNAR, M. 2010, New research on the Urnfield period of Eastern Slovenia. A case study of Rogoza near Mari-bor. – *Arheološki vestnik* 61, 7–119.

ČREŠNAR, M., B. TERŽAN 2014, Absolutno datiranje bronaste dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze Age in Slovenia. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.), *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem / Absolute dating of the Bronze and Iron Ages in Slovenia*. – Katalogi in monografije 40, 661–702.

DIETRICH, O. 2021, *Bronzezeitliche Tüllenbeile aus Rumänien. Studien zur Chronologie, Chorologie und Hortung* (doktorska disertacija / PhD thesis, Freie Universität Berlin, neobjavljeno / unpublished). <https://refubium.fu-berlin.de/handle/fub188/31025>

DULAR, J. 2008, Prazgodovinske lesne gradbene tehnike in njihova terminologija. – *Annales ser. hist. sociol.* 18/2, 337–348.

FLEGO, S., L. RUPEL 1993, *Prazgodovinska gradišča Tržaške pokrajine*. – Trst.

GASPARI, A. 2012, Arheološki pregledi Ljubljani 1998–2005 (Archaeological surveys of the River Ljubljanica in the 1998–2005 period). – V: A. Gaspari, M. Erič (ur.), *Potopljena preteklost. Arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji. Zbornik ob 128-letnici Dežmanovih raziskav Ljubljani na Vrhniki (1884–2012)*, 177–224, Ljubljana.

HELLMUTH KRAMBERGER, A. 2017, *Monkodonja – is-traživanje protourbanog naselja brončanog doba Istre 2. Keramika s brončanodobne gradine Monkodonja / Forschungen zu einer protourbanen Siedlung der Bronzezeit Istriens 2. Die Keramik aus der bronzezeitlichen Gradina Monkodonja*. – Monografije i katalozi 28/2.

- HORVAT, J. 2005, Poselitev na Pivškem in ob zgornjem toku Reke od pozne bronaste dobe do pozne antike / Settlement in the Pivka Area and along the upper course of the Reka River from the late Bronze Age to the late antique period. – V: A. Mihevc (ur.). *Kras – voda in življenje v kamniti pokrajini / water and life in a rocky landscape*, Ljubljana, 220–248.
- LAHARNAR, B. 2022, *From Odra to Albion. Notranjska between Prehistory and Antiquity / Od Okre do Albijske gore. Notranjska med prazgodovino in antiko*. – Katalogi in monografije 45.
- LAHARNAR, B., E. LOZIČ, A. MIŠKEC 2020, Gradišče nad Knežakom. – V: J. Horvat, I. Lazar, A. Gaspari (ur.). *Manjša rimska naselja na slovenskem prostoru / Minor Roman settlements in Slovenia*, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 40, 123–140. https://doi.org/10.3986/9789610502586_07
- LAHARNAR, B., E. LOZIČ, B. ŠTULAR 2019, Structured Iron Age landscape in the hinterland of Knežak (SW Slovenia). – V: D. C. Cowley, M. Fernández-Götz, T. Romankiewicz, H. Wendling (ur.), *Rural Settlement. Relating buildings, landscape, and people in the European Iron Age*, Leiden, 247–255.
- LAHARNAR, B., E. LOZIČ, B. ŠTULAR 2016, Prazgodovinska krajina Knežaka in Ilirske Bistrice. – V: P. Stipančič, B. Djurič, M. Črešnar (ur.), *Arheologija in letu 2015, dediščina za javnost. Zbornik povzetkov*, Ljubljana, 30.
- LOZIČ, E., B. ŠTULAR 2024, Archaeological LiDAR in Mediterranean Karst Landscapes. A Multiproxy Dating Method for Archaeological Landscape and a Case Study From Prehistoric Kras Plateau (Slovenia). – *Archaeological prospection* 32/1, 119–137.
- MARCHESETTI, C. 1903, *I castellieri preistorici di Trieste e della regione Giulia*. – Trieste.
- MARCHESETTI, C. 2020, *Prazgodovinska gradišča Trsta in Julijske krajine*. – Gorjansko.
- MASARYK, R. 2013, *Dolenji Podboršt pri Trebnjem*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 43. https://www.zvkds.si/wp-content/uploads/2024/04/AAS-43_Dolenji_Podborst.pdf
- MAYER, E. F. 1977, *Die Äxte und Beile in Österreich*. – Prähistorische Bronzefunde IX/9.
- MLEKUŽ, D. 2015, Oblike prazgodovinske poljske razdelitve na Krasu. – *Kronika* 63, 1–16.
- MLEKUŽ, D. 2018, Cultural landscape of a prehistoric hillfort: Tabor pri Vrabčah. – V: E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e Protostoria del Caput Adriae*, Studi di Preistoria e Protostoria 5, 573–580.
- MLEKUŽ VRHOVNIK, D., T. FABEC 2024, The Formation of the Kras Landscape from Prehistory to the Early Modern Period. – V: B. Fuerst-Bjeliš, J. Mrgič, H. Petrič, M. Zorn, Ž. Zwitter (ur.), *Environmental Histories of the Dinaric Karst*, Environmental History 17, 81–107.
- MORETTI, M. 1983a, Castelliere di Monte d'Oro. – V: *Preistoria del Caput Adriae, catalogo della mostra* (Trieste 1983), Udine, 118–119.
- MORETTI, M. 1983b, Castelliere di Monte Castellier degli Elleri. – V: *Preistoria del Caput Adriae, catalogo della mostra* (Trieste 1983), Udine, 123–127.
- MOZSOLICS, A. 2000, *Bronzefunde aus Ungarn. Depotfundhorizonte Hajdúböszörmény, Románd und Bükkszentlászló*. – Kiel.
- MURGELJ, I. 2013, *Podsmreka pri Višnji Gori*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 42. https://www.zvkds.si/wp-content/uploads/2024/04/AAS-42_Podsmreka.pdf
- MURGELJ, I. 2022, The pottery from the Bronze Age settlement at Podsmreka in the Dolenjska region (Keramika iz bronastodobne naselbine v Podsmreki na Dolenjskem). – *Arheološki vestnik* 73, 49–97.
- MURGELJ, I. 2025, Bronastodobne keramične najdbe iz Ljubljane / Bronze Age pottery from the River Ljubljana. – *Arheološki vestnik* 76, 455–473.
- PAVLIN, P. 2023, *Tipologija, kronologija in razprostranjenost bronastih jezičastoročajnih srpov v jugovzhodni Evropi / Typology, chronology, and distribution of Bronze Age tanged sickles in South-eastern Europe*. – Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 44. <https://doi.org/10.3986/9789610507048>
- PAVLIN et al. 2024 = P. Pavlin, P. Turk, R. Urankar, D. Josipovič 2024, Starejšeželeznodobni depo z Jelenovega klanca v Kranju / The Early Iron Age hoard from Jelenov klanec in Kranj. – *Arheološki vestnik* 75, 151–212. <https://doi.org/10.3986/AV.75.06>
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1983, *Die Nadeln in Westungarn I*. – Prähistorische Bronzefunde XIII/10.
- SVETLIČIČ, V., P. TURK, M. TURK 2024, *Kamna Gorica pri Ljubljani*. – Arheologija na avtocestah Slovenije 114. https://www.zvkds.si/wp-content/uploads/2024/07/AAS-114_Kamna_Gorica.pdf
- ŠINKOVEC, I. 1995, Katalog posameznih kovinskih najdb bakrene in bronaste dobe / Catalogue of individual metal finds from the Eneolithic and Bronze Ages. – V: B. Teržan 1995, 29–127.
- ŠINKOVEC, I. 1996, Posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe / Individual metal finds from the Eneolithic and Bronze Ages. – V: B. Teržan 1996, 125–163.
- ŠKVVOR JERNEJČIČ, B. 2014, Žarna nekropola v Ljubljani in preobrazba ljubljanske skupine na prehodu iz bronaste v železno dobo (doktorska disertacija / PhD thesis, Odd. za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, neobjavljeno / unpublished).
- ŠKVVOR JERNEJČIČ, B. 2018, Il rituale e il costume funerario nella tarda età del bronzo e nella prima età del ferro nella Slovenia centrale e nell'Italia nordorientale. – V: E. Borgna, P. Càssola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e protostoria del Caput Adriae*, Studi di preistoria e protostoria 5, 537–550.
- TERŽAN, B. (ur.) 1995, *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem I / Hoards and individual metal finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia I*. – Katalogi in monografije 29.
- TERŽAN, B. (ur.) 1996, *Depojske in posamezne kovinske najdbe bakrene in bronaste dobe na Slovenskem II / Hoards and individual metal finds from the Eneolithic and Bronze Ages in Slovenia II*. – Katalogi in monografije 30.
- TERŽAN, B. 2021a, Notranjsko-kraška halštatska skupina. Uvodnik in kratek oris / The Notranjska-Kras Hallstatt group. An introduction and brief outline. – *Arheološki vestnik* 72, 229–262.
- TERŽAN, B. 2021b, Gračič pod Brinjevo goro – nekropola kulture žarnih grobišč. III. Kronološki oris / Gračič below Brinjeva gora – a necropolis of the Urnfield Culture. III. Chronological outline. – V: B. Teržan, M. Črešnar (ur.), *Pohorsko Podravje pred tremi tisoletji. Tradicija*

in inovativnost v pozni bronasti in starejši železni dobi / Pohorsko Podravje three millennia ago. Tradition and Innovation in the Late Bronze and Early Iron Ages, Katalogi in monografije 44, 299–328.

TERŽAN, B., E. BORGNA, P. TURK 2016, *Depo iz Mušje jame pri Škocjanu na Krasu / Il ripostiglio delle Grotta delle Mosche presso San Canziano del Carso*. – Katalogi in monografije 42.

TRAMPUŽ OREL, N., D. HEATH 1998, Analysis of Heavily Leaded Shaft-Hole Axes. – V: B. Hänsel (ur.), *Mensch und Umwelt in der Bronzezeit Europas*, Kiel, 237–248.

TRIGLAV ČEKADA, M., BRIC, V. 2015, Končan je projekt laserskega skeniranja Slovenije (The project of laser scanning of Slovenia is completed). – *Geodetski vestnik* 59/3, 586–592.

TURK, P. 1996, Datacija poznobronastodobnih depojev / The dating of Late Bronze Age hoards. – V: B. Teržan 1996, 89–124.

TURK, P. 2018, Early Iron Age Hoards from central and western Slovenia. – V: E. Borgna, P. Cassola Guida, S. Corazza (ur.), *Preistoria e Protostoria del Caput Adriae*, Studi di preistoria e protostoria 5, 397–406.

TURK, P. 2024, Retrievable and irretrievable hoards: two case studies from the Late Bronze Age. – V: E. Borgna (ur.), *Natura e funzione della deposizione del metallo tra Europa e Mediterraneo: ripostigli della tarda età del bronzo / Nature and function of bronze deposition between Europe and the Mediterranean: hoards of the Late Bronze Age*, Monografie 5, 41–62.

TURK, P., M. TURK 2019, *Najstarejše zgodbe s stičišča svetov*. – Ljubljana.

TURK, P., D. HEATH, T. ZULIANI 2025, The Urnfield period Dragomelj I hoard: archaeological and chemical investigations / Dragomelj I, depo kulture žarnih grobišč: arheološke in kemijske raziskave. – *Arheološki vestnik* 76, 2025, 151–180. <https://doi.org/10.3986/AV.76.10>

Breg near Šembije and the Zgornja Pivka valley during the Bronze Age

Translation

In 2015, shortly after the freely accessible data of the Laser Scanning of Slovenia project¹ began to be used for archaeological interpretation, we observed numerous traces of human activity on the hillforts in the Notranjska region and in their immediate surroundings. The subsequent analysis of the LiDAR data then enabled us to produce plans of these hillforts and identify traces of the agro-pastoral landscape in prehistory and the Roman period. This landscape survived surprisingly well in the Zgornja Pivka valley, particularly along the ridge of Taborski greben between Pivka and Šembije, in the area of Knežak and in the hinterland of the hillfort at Trnovo near Ilirska Bistrica (*Fig. 1*).² Similarly as the hillfort landscape had been revealed in the Kras,³ the Vipava valley⁴ and in Istria,⁵ the Zgornja Pivka valley was also found to hold cairns of different forms, cairnfields, box fields, systems of enclosures and pens, boundary walls, as well as enclosed paths and hollow ways; i.e. an intentionally reshaped prehistoric landscape

and field distribution. The mound-like features within cairnfields, for example at the Boršt and Turška dolina sites south of Gradišče above Knežak, were found not to be burial mounds, but do represent prehistoric remains (*Fig. 1: h*) as revealed by the reports of earlier researchers, who mention prehistoric pottery sherds, and by the results of our trial trenching.⁶ However, the significance, function, formation, development and precise dating of these features remain unclear,⁷ as does our understanding of the palimpsest of the cultural landscape. A step towards a better understanding is the excavations at the Bronze Age site of Breg near Šembije, the results of which are presented below.

In the second part, the paper brings an analysis of the metal stray and hoard finds from the Zgornja Pivka valley.

BREG NEAR ŠEMBIJE

LiDAR data revealed a perimetral trace of a rampart (*Figs 1: f; 2*) on a prominent peak (625 m asl) on the western slope of Breg (summit at 653

¹ Triglav Čekada, Bric 2015, 586–592.

² Laharnar, Lozić, Štular 2019, 263–271; Laharnar 2022, Figs 3.53, 3.74; Teržan 2021a, 235, Fig. 2.

³ Mlekuž 2015, 1–16.

⁴ Mlekuž 2018, 573–580.

⁵ Bernardini et al. 2020.

⁶ Laharnar, Lozić, Štular 2019, 253, Fig. 5; Laharnar 2022, 115–117.

⁷ Lozić, Štular 2024; Mlekuž Vrhovnik, Fabec 2024.

m asl), a highly karstified hill southeast of the village of Šembije. It encloses an area of 0.36 ha and is associated in its south-eastern part with a dolina that was used as arable land until a few decades ago. Only a few metres from the rampart, a wall (Figs 1: i; 2) is discernible that begins at the eastern edge of the dolina and continues for almost 5 km past the intermittent Lake Šembije (Fig. 1: I) and further in the direction of the hillfort on Obroba above Bač (Fig. 1: g). We interpret this wall as a boundary and propose that it indicates organisation and rules within the local landscape, perhaps delimiting the area of the central hillfort on Gradišče above Knežak (Fig. 1: a).⁸ In the multitude of traces of the cultural landscape, we see the rampart remains at Breg, the hillfort on Obroba above Bač and the boundary wall between them as a single, jointly designed construction. Another significant observation is the absence of agro-pastoral traces south and east of the boundary wall, which reappear beyond a similar wall leading from the hillfort on Sv. Ahac to the precipitous slopes at Žlebovi, north of Ilirska Bistrica.⁹ A hoard (Pl. 9: 1–3)¹⁰ and stray finds suggest that the hillfort on Obroba above Bač dates to the Late Bronze (Ha A1) and the Early Iron Age.¹¹ With the aim of establishing the date of the remains at Breg and of the boundary wall between Breg and Obroba, we conducted trial trenching in 2018.¹²

Results of the fieldwork

Trial trenching of the boundary wall between Breg and Obroba above Bač

The boundary wall was investigated on the northern slope of Breg, 500 m southeast of the Šembije village (Fig. 2). We excavated a trench measuring 13.2 × 1.5 m and widened its central section by 1.5 m over a length of 6.4 m. After removing the turf, we found stone ruins of differently sized pieces of limestone (SE 1002). Under the ruins were the remains of a drywall (SE 1005), 1.2–1.3 m wide with only the

bottom course of stones preserved. The stones were unworked, but those in the faces were carefully selected and laid. No artefacts were recovered.

Trench 1

It measured 6.5 × 1.5 m and was excavated on the south-eastern side of the rampart remains (Figs 2, 4). The turf (SE 1001) with the odd sherd of prehistoric pottery (Pl. 1: 1) was removed and revealed ruins (SE 1002) composed of differently sized pieces of limestone mixed with soil (Fig. 3). Found within the ruins were sherds of prehistoric pottery and a fragment of an iron knife (Pl. 1: 3–8). Under the ruins was a drywall (SE 1017) measuring 0.8–1.2 m in width, of which only the bottom course survived; the situation was therefore similar to that of the Breg–Obroba boundary wall. The wall was flanked on either side by an up to 30 cm thick layer containing somewhat more soil (Fig. 3). The layer on the inner face of the wall (SE 1003) held sherds of prehistoric pottery (Pls 1: 9–29, 2: 1–4) and a fragment of a sandstone quern (Pl. 2: 5). The layer deposited along the outer face (SE 1004) also revealed sherds of prehistoric pottery (Pl. 2: 6–14). Under these layers and under the wall, in an up to 40 cm deep elongated pocket of the limestone bedrock (SE 1014), we found a compact reddish earthy-sandy layer (SE 1018) with a concentration of sandstone pieces, parts of querns (Pls 4: 22; 5: 1–4), many sherds of prehistoric pottery vessels (Pls 2: 15–16; 3: 1–28; 4: 1–11) and ceramic rings (Pl. 4: 12–18), as well as two cobbles unearthened next to the pottery sherds (Pl. 4: 20–21).

Trench 2

It measured 13 × 1.7 m and was excavated on the north-eastern side of the rampart remains (Fig. 2). After removing the turf, we found the ruins composed of unworked pieces of limestone (SE 1010) with sherds of prehistoric pottery (Pl. 5: 9–19), several pieces of sandstone and fragments of daub among the stones. Under the ruins were large unworked pieces of limestone (SE 1015) laid directly on the bedrock; they were the remains of a 0.7–0.9 m wide rampart, of which only the bottom course survived. The rampart followed the configuration of the bedrock, which is visible on the surface in the form of crags and outcrops and which the builders skilfully incorporated into its construction (Fig. 5). There was a 20–30 cm thick layer of small stones and sandy soil (SE 2011), containing some sherds of prehistoric pottery (Pl. 5: 20–22) along the inner face of the wall, immediately above the bedrock.

⁸ Laharnar, Lozić, Štular 2016, 30; Laharnar, Lozić, Štular 2019, 252, Fig. 2: d.

⁹ Laharnar 2022, 148–151, Fig. 374.

¹⁰ Čerče, Šinkovec 1995, 205–206, Pl. 143A: 1–3; Turk 1996, 109–110; cf. below.

¹¹ Laharnar 2022, 116–120.

¹² The authors acknowledge the financial support from the Slovenian Research and Innovation Agency as part of the project *Artefacts and landscapes. Structured Iron Age communities in the Notranjska region* (J6-8251).

Trench 3

It measured 3 × 1.6 m and was excavated in the area enclosed with the rampart (Fig. 2). This area is heavily karstified, hence we attempted to select a spot where more soil was expected. After removing the turf (SE 1001), we found an earthen layer (SE 1013) that had accumulated in its lower part in the fissures or pockets of the bedrock. The layer held prehistoric pottery (Pl. 6: 3–28, 7, 8: 1–5), pieces of sandstone (Pl. 8: 6–11), fragments of daub, a bronze spearhead (Pl. 6: 1) and a fragment of a moulded bronze object (Pl. 6: 2).

Trench 4

This trench, measuring 3.2 × 1.7 m was also located within the enclosed area (Fig. 2). As in Trench 3, an earthen layer (SE 1016) filling the fissures of the limestone bedrock in its lower part was found under the turf. It held only a few small and typologically undiagnostic sherds of prehistoric pottery and several small pieces of daub.

Typological and chronological attribution of the finds

A spearhead (Pl. 6: 1) and a small fragment of unknown function (Pl. 6: 2) are the only bronze finds from Breg near Šembije.¹³ The spearhead is small and its original shape is obscured by the severe damage to the blade, though it most likely had a laurel-leaf blade, such as are known as Type VII.3 spearheads in the assemblage from the votive abyss of Mušja jama near Škocjan.¹⁴ Parallels for this type can be found across the wider Carpathian basin and its periphery, particularly in the early phases of the Urnfield culture, in BA D and Ha A. Another feature of the spearhead from Breg is the stepped blade-socket junction, which is close to certain forms of spearheads from early Ha B.¹⁵

The closest parallels for the large jar with a short neck, slight carination and wide groove on the shoulder (Pl. 2: 15) are the jars of Type XII from Monkodonja,¹⁶ dated to the Middle Bronze Age.

The jar with an everted rim and an internally faceted neck bears impressed decoration along the rim (Pl. 1: 22), whereas other sherds of such vessels

are undecorated (Pls 3: 4,6; 6: 10). These jars are characteristic of the Rogoza–Orehova vas horizon and have been unearthed at sites across Slovenia and on the hillforts of the Triestine Carso.¹⁷

The beaker with a gently everted rim and impressions on the shoulder (Pl. 3: 2) is similar to two beakers from Kamna Gorica¹⁸ and from the River Ljubljanica,¹⁹ respectively, both dated to BA C/D.

The beaker with a cylindrical neck and a knob on the belly (Pl. 1: 9) is formally close to the beakers from settlements reaching from southern Istria to central Slovenia and dating from the late part of the Early to the Middle Bronze Age.²⁰

The one-handled beaker (Pl. 5: 9) has the handle attached just below the rim; this feature and its general form are characteristic of the Oloris–Podsmreka horizon.²¹

The closest parallels for the bowl with a vertical rim and a conical body (Pl. 3: 1) come from Friuli and the hillforts in the Triestine Carso, such as Nivize/Njivice,²² which date to *Bronzo recente* 1 (13th century BC).

The conical dishes with an internal carination (Pl. 5: 10) are characteristic of the Oloris–Podsmreka horizon and may be decorated or not. They occur at sites in eastern and central Slovenia, as well as at Monkodonja in Istria.²³

Breg yielded several sherds of shallow dishes with an inverted rim. They are decorated with oblique grooves (Pls 1: 12,13; 3: 3), horizontal facets (Pl. 1: 16; 3: 12) or are undecorated (Pl. 1: 14; 3: 19; 5: 5,20). Such bowls are typical of the Rogoza–Orehova vas horizon and widespread across Slovenia and also at sites in neighbouring regions.²⁴

The recovered pottery also comprises many sherds of ceramic rings, which may have served as loom weights or as pot stands used in the kitchen (Pls 4: 12–19; 7: 6–16; 8: 1–5). Ceramic rings are fairly common finds at Bronze and Iron Age sites, but are chronologically poorly diagnostic. In the case of Breg, they can be dated to the Rogoza–Orehova vas horizon on the basis of the associated pottery finds.

The most common among handles are strap handles (Pls 2: 2,11; 4: 2,3; 5: 15–16; 6: 23,24). Ro-

¹³ Laharnar 2022, 126–127, Fig. 3.55: 1.

¹⁴ Teržan, Borgna, Turk 2016, 89–90, Pl. 9: 3,8.

¹⁵ *Ib.*, 71–73, Pls 3: 2, 35: 5.

¹⁶ Hellmuth Kramberger 2017, 189, Pls 3: 4; 8: 4; 17: 5; 57: 8.

¹⁷ Murgelj 2025, 456–457, Pl. 5: 15.

¹⁸ Svetličič, Turk, Turk 2024, 216, G539.

¹⁹ Gaspari 2012, Pl. 6: 51.

²⁰ Monkodonja: Hellmuth Kramberger 2017, 33, Pl. 35: 2; Kamna Gorica: Svetličič, Turk, Turk 2024, 47, 142, G125.

²¹ Murgelj 2022, 67, Pl. 10: L4.

²² Cardarelli 1983, 98, Pl. 19: 9.

²³ Svetličič, Turk, Turk 2024, 52, G565.

²⁴ Črešnar, Teržan 2014, 691.

und- or oval-sectioned handles are less frequent (*Pls* 2: 3,12; 4: 4; 5: 17). Triangular-sectioned handles are rare (*Pls* 6: 25,26) and include one of a triangular outline that has a flat top holding a vertical perforation presumably for suspension (*Pl.* 6: 22). Most parallels come from Monkodonja, where such handles occur on all vessel forms. They are further characteristic of the Castellieri culture in Istria and the Triestine Carso, but can also be found on the Kvarner islands and along the Dalmatian coast.²⁵

Tongue-shaped lugs are less numerous, decorated with impressions (*Pl.* 3: 26,28) or undecorated (*Pl.* 3: 27; 4: 1).

Barbotine, applied as a deliberate surface coating, occurs relatively frequently (*Pls* 1: 27; 2: 1; 3: 17,22; 5: 14; 6: 20,21). Close parallels come from Monkodonja, where it is present on as much as 20% of vessels, most commonly on storage vessels.²⁶ Barbotine pottery also came to light at sites dating towards the end of the Middle Bronze Age, such as Podsmreka²⁷ and Dolenji Podboršt near Trebnje, in the Dolenjska region.²⁸

The most common decoration is cordons with or without impressions and applied horizontally (*Pls* 1: 7,26; 2: 9,10,16; 3: 14,21; 5: 7,11; 6: 15,17,18), in a combination of horizontal and oblique cordons (*Pl.* 3: 23) or in the form of a garland (*Pls* 1: 24; 3: 24). Vessels were also decorated with knobs (*Pls* 1: 8,9; 5: 21; 6: 19), with combing (*Pls* 2: 4; 3: 25), in one case incisions on the wall (*Pl.* 1: 28), while one ceramic ring bears a combination of incisions and impressions (*Pl.* 4: 19). Impressions likewise adorn several rims (*Pls* 1: 11,22; 3: 20; 5: 6).

The pseudo-cord decoration on a wall sherd (*Pl.* 6: 16) has parallels on the pottery from both settlements and graves from the early (Ha A) to the late phases of the Urnfield culture (Ha B).²⁹

Most of the stone fragments belong to querns or grinding slabs and were most likely used for hand-grinding grain (*Pls* 2: 5; 4: 22; 5: 1–3; 8: 6–9). They are fairly common finds already in the Oloris–Podsmreka horizon,³⁰ as well as at sites of the Rogoza–Orehova vas horizon.³¹

The pottery from Breg near Šembije indicates human habitation in the Middle and Late Bronze Ages. The earliest finds, from the Middle Bronze Age, include the jar with a short neck (*Pl.* 2: 15), the one-handled beaker (*Pl.* 5: 9), the internally carinated conical bowl (*Pl.* 5: 10) and the triangular handle with a flat top (*Pl.* 6: 22). Later finds, attributable to the Rogoza–Orehova vas horizon, comprise sherds of jars with a faceted neck interior (*Pls* 1: 22; 3: 4,6; 6: 10) and several shallow dishes with an inverted rim, decorated with oblique grooves, horizontal facets or left undecorated (*Pls* 1: 12,13,14,16; 3: 3,12,19; 5: 20).

OTHER BRONZE AGE SITES IN THE ZGORNJA PIVKA VALLEY

Gradišče near Šembije

A chance find of a pottery tripod leg is the only chronologically diagnostic trace of Bronze Age settlement at this site (*Fig.* 6).³² The leg is vertically faceted on the exterior, its surface is smoothed and fired to a reddish-brown colour. The form suggests it belonged to a tripod of the type characteristic of the Castellieri culture in Istria and the Kras at the end of the Early and during the Middle Bronze Age, but also the initial phase of the Late Bronze Age.³³ The leg from Gradišče near Šembije is closely similar to simple, oval-sectioned tripod legs known from the hillfort at Castelliere on Monte d'Oro/Dolga Krona, in the Triestine Carso,³⁴ less with the tripod legs of a more rectangular cross-section.³⁵ The distribution of such tripods, or portable baking dishes, shows they were by far most common in Istria and the Kras;³⁶ the tripod leg from Gradišče near Šembije represents the eastern limit of their distribution.

³² First publication in Turk, Turk 2019, 171, Fig. 214: left. Jožica Samsa (Šembije 7) found the object on the ground in 2018 and handed it to the National Museum of Slovenia (Inv. No. P 30003).

³³ Hellmuth Kramberger 2017, 215–217, Figs 183–186 (with earlier references).

³⁴ Moretti 1983a, 118, Pl. 34: 16; Flego, Rupel 1993, 201–202.

³⁵ E.g. from Kaštelir on the Brioni islands (Cardarelli 1983, 106, Pl. 25A: 3), Elleri/Elerji (Moretti 1983b, 124, Pl. 36: 21) and Monkodonja (Hellmuth Kramberger 2017, Pls 131: 1, 135: 7).

³⁶ *Ib.*, 217–220, Fig. 187.

²⁵ Hellmuth Kramberger 2017, 245–247, Figs 215–216.

²⁶ Hellmuth Kramberger 2017, 60, 396, Fig. 11.

²⁷ Murgelj 2013, 312, G 1140.

²⁸ Masaryk 2013, 49, G16, 21, 83–86.

²⁹ Škvor Jernejčič 2014, 35, Fig. 4.26.

³⁰ E.g. Podsmreka: Murgelj 2013.

³¹ E.g. Rogoza: Črešnar 2010.

Obroba above Bač

The precise findspot of the hoard unearthed in the area of the Obroba hill above Bač is unknown, but it is likely a settlement hoard contemporary with the hillfort.³⁷ The hoard consists of a bronze socketed axe, an incomplete winged axe and a fragment of a sickle blade (*Pl.* 9: 1–3).

The large socketed axe is without a loop and its decoration consists of a raised double chevron. It has numerous parallels across the wider Carpathian basin.³⁸ The earliest examples occur individual already in the initial period of the Urnfield culture (BA D), while they are most numerous in the Early Urnfield period (Ha A1), i.e. in the second south-eastern Alpine hoard horizon.³⁹ The socketed axe from Obroba represents the western limit of the main distribution area of this axe type, as its occurrence further west, in Friuli,⁴⁰ is scarce. The typological attribution of the winged axe from Obroba is less clear, as it does not survive complete. The shape of the wings and the blade indicate several possible types of winged axes, dating from the late phases of the Middle Bronze Age to the early part of the Late Bronze Age.⁴¹

The above-presented evidence suggests that the small hoard of a mixed composition from Obroba above Bač can be attributed to the Early Urnfield culture (Ha A1).

Drskovče

The National Museum of Slovenia has recently acquired a hoard consisting of a tanged sickle, a blade and the hafting part of a winged axe (*Pl.* 9: 4–6), reportedly found on the karst terrain without visible settlement traces between the lakes of Malo

³⁷ Hoard: Čerče, Šinkovec 1995, 205–206, Pl. 143A: 1–3; settlement: Laharnar 2022, 116–121, Figs 3.48–3.49.

³⁸ For the most recent list of such socketed axes, named Type D2m, see Dietrich 2021 (580–582, Pls 459–476, Map 61).

³⁹ E.g. hoards from Tomišelj, Debeli vrh, Hočko Pohorje and Jurka vas: Čerče, Šinkovec 1995, Pls 50B: 3, 61: 9, 74: 4, 89: 2; stray find from Črnomelj: Šinkovec 1995, Pl. 15: 85. See also Turk 1996, 106–110.

⁴⁰ Socketed axe from the Muscoli hoard: Carancini 1984, 144, Pl. 120: 3722; Borgna 2000–2001, Fig. 8.

⁴¹ Cf. e.g. Šinkovec 1995, 40–42, Pl. 4: 24–29; Čerče, Šinkovec 1995, 149, 212, Pls 51: 1, 124A: 1. Interestingly, two very similar winged axes from the Castions di Strada A and B hoards in Friuli are broken in a similar manner (Borgna 2000–2001, Figs 2, 4).

and Veliko Drskovško jezero, near Drskovče south-east of Pivka. The objects were found with the help of a metal detector. According to the finder, the objects lay close together just below the surface and in the vicinity of a cairn.

The winged axe fragment and the tanged sickle are chronologically diagnostic. The winged axe with faceted wings and a long butt (*Pl.* 9: 4) indicates a type with median wings, which places it among the axes primarily used in the Initial (BA D), but also the Early Urnfield period (Ha A1).⁴² As regards the sickle, it is of a type with three discontinuous ribs on the handle and on the blade (*Pl.* 9: 6), with the handle ribs terminating at the transition to the blade, which makes it closest to the group of sickles from the western Balkan and Pannonia, dating to Ha A1.⁴³ Similarly as the hoard from Obroba above Bač, the small mixed hoard from Drskovče can also be attributed to the Early Urnfield period (Ha A1).

Gradišče above Knežak

Found at this site was an incomplete bronze spearhead and a fragment of a bronze sickle.⁴⁴ The spearhead has a missing tip and its original length did not exceed 9–10 cm, which places it in the category of small Late Bronze Age spearheads.⁴⁵ Given the poorly defined blade, it may also represent a spear butt.⁴⁶ The small fragment of a sickle blade with three ribs does not allow more precise dating. Both bronze objects from Gradišče above Knežak only permit a general dating to the Late Bronze Age (Ha A–B).

⁴² E.g. axes from BA D (Bled hoards: Turk 2024, Figs 3, 8; Tomišelj: Čerče, Šinkovec 1995, 220–221, Pl. 50B: 1–2), axes from Ha A1 (Črmošnjice: ib., 148–149, Pl. 51: 1; Zagorje: ib., 229–230, Pl. 140: 1–3); also cf. Mayer 1977, 130–142, 151–152, for the axes of the Freudenberg and Dellach types.

⁴³ Cf. Pavlin 2023, 128–130, Pl. 17: 28, Maps 90–92, for the Types 3.A.2.1.a–c of sickles. The author of a recent typological analysis of bronze tanged sickles distinguishes between a type with a vertical inner rib on the handle and a type in which the inner rib on the handle is slightly inclined to the left in the upper part (cf. Pavlin 2023, 128–130, Pl. 17: 28; ibid., 148, Pl. 21: 5). If this criterion were applied to the Drskovče sickle, it would, in combination with its three ribs on the blade, represent a unique example.

⁴⁴ Laharnar 2022, 110–113, Pls 24: 39, 26: 47.

⁴⁵ Cf. Teržan, Borgna, Turk 2016, 87–91, Pl. 9, 44 for the small Type VII spearheads from Mušja jama near Škocjan.

⁴⁶ Ib., 94–96, Fig. 30, Pl. 10: 9, 13.

Gradišče at Čepna

The assemblage of artefacts, likely Roman votive offerings, found in 1890 in the ruins of the rampart enclosing the hillfort at this site⁴⁷ include a bronze socketed axe,⁴⁸ while a quarter-segment of a copper plano-convex ingot and a tip fragment of a bronze spearhead are stray finds from the hillfort interior or the steep western slope below it.⁴⁹ The fragment of the bronze spearhead tip does not allow more detailed identification. Quarter-segments of copper ingots are a relatively common hoard find throughout the Late Bronze Age and also in the earliest Iron Age horizon.⁵⁰ The socketed axe from Čepna bears ribbed decoration that imitates wings and has a stepped body-blade junction, suggesting it is one of the south-eastern Alpine and Pannonian axes of the Late Urnfield period (Ha B1–2).⁵¹

Šilentabor

The chance metal-detector finds from this site were reportedly found on the steep western and northern slopes below the settlement. They comprise a spearhead fragment, the handle of a bronze knife or dagger, the blade tip of a bronze dagger or sword and a handle fragment of a bronze sickle (*Pl.* 8: 17–20).⁵² The objects are too poorly preserved for a more precise identification. They can only broadly be dated to the Late Bronze Age (Ha A–B), with the remark that tanged handles of knives/daggers and sickles with reinforced edges or ribs are more common in the Initial and Early than in the Late Urnfield period.

Primož above Radohova vas

The moulded biconical head, decorated with fine oblique incisions, of a bronze pin is spindle-shaped

⁴⁷ Laharnar 2022, 92–99 (with earlier references).

⁴⁸ Laharnar 2022, 98–99, Fig. 3.42: 7; Šinkovec 1996, 67, Pl. 17: 98.

⁴⁹ Laharnar 2022, 106–107, Pls 21: 27, 22: 44.

⁵⁰ E.g. the hoards from Črmošnjice and Jurka vas (Čerče, Šinkovec 1995, Pls 59: 74, 76–77, 82; 92: 74–75; 93: 83), Dragomelj (Turk, Heath, Zuliani 2025, 152, Pl. 8: 41) and Jelenov klanec in Kranj (Pavlin et al. 2024, Pl. 13: 25).

⁵¹ Šinkovec 1996, 136–137; Mayer 1977, 198–200, Pls 81–82.

⁵² Laharnar 2022, 86–91, Pl. 14: 25–26; for the handle of the bronze sickle also see Šinkovec 1995, 126, Pl. 144: 12.

in its basic form (*Pl.* 8: 12).⁵³ Such pins are generally associated with the tradition of the initial phases of the Urnfield culture,⁵⁴ though their closest parallels come from the Pannonian hoards of the first phase of the Late Urnfield culture at Románd and Velem St Vid.⁵⁵ The pin from Primož is also dated to this period (Ha B1).

Podvršek above Selce

This is the site of a hillfort that had previously yielded no archaeological finds, either from the Bronze Age or other periods.⁵⁶ The National Museum of Slovenia has recently acquired a bronze knife which, according to the finder, originates from this hillfort. The knife has a serpentine blade, with the highest point of the blade back pushed toward the openwork handle that has a ring terminal (*Pl.* 8: 21); its closest parallel is a stray find from Studenec or Polje near Ljubljana.⁵⁷ Similar knives in Veneto and Friuli are identified as the Natisone/Nadiža type, as two well-preserved examples originate from an unknown cemetery in the Natisone valley.⁵⁸ In a recent study, Brina Škvor Jernejčič has shown that the knives of this type dating to the second half of the 9th and the 8th century BC occur as grave goods in the male burials between Veneto and central Slovenia.⁵⁹ The knife from Podvršek is therefore attributed to the very end of the Bronze Age or the transition to the Early Iron Age.

Ambrožovo gradišče near Slavina

The published artefacts from this hillfort comprise stray finds from the Late Bronze Age and comprise the handle of a bronze sickle with three ribs,⁶⁰ two small fragments of bronze sickle blades and

⁵³ First published in Laharnar 2022, 85–87, Pl. 14: 1.

⁵⁴ Carancini 1975, 219–220, Pl. 50: 1565–1574 (pins with a ‘cylindrical-conical’ head found at the outlet of the River Mincio from Lage Garda at Peschiera).

⁵⁵ Řihovský 1983, 40–41, Pls 16: 402–403, 17: 404–407, 413; Mozsolics 2000, 72, Pl. 87: 21–24, 34–38; cf. Teržan 2021b, 318–319.

⁵⁶ Laharnar 2022, 74–75.

⁵⁷ Šinkovec 1995, 117–118, Pl. 35: 236; Šinkovec 1996, 146.

⁵⁸ Bianco Peroni 1976, 30–31, Pl. 11: 95–101.

⁵⁹ Škvor Jernejčič 2018, 542–543, Fig. 6.

⁶⁰ Šinkovec 1995, 126–127, Pl. 144: 13.

the blade of a bronze knife (*Pl.* 8: 13–16).⁶¹ The sickle handle is sufficiently preserved to allow a basic identification: the central rib terminating at the handle-blade junction and the outer and inner ribs continuing smoothly into the blade suggest it could belong to one of several rare sickle types characteristic of the Early Urnfield culture (Ha A1).⁶² The fragments of bronze sickle blades are too small for a more precise identification. The blade of the bronze knife (*Pl.* 8: 13) has three shallow grooves along the back and a punched ring-and-dot at the junction with the missing flat handle; these features link it to the knives of the Matrei type according to Bianco Peroni.⁶³ In the Early Urnfield culture (Ha A), the knives of this type are known primarily in Alto Adige and Veneto.

CONCLUSION

There are currently only modest and unreliable traces of human settlement in the Zgornja Pivka valley that would predate the Late Bronze Age. They include two stray finds of flat copper axes from Prestranek and Gradišče at Čepna.⁶⁴ Both belong to the broader group of small flat and rounded trapezoidal or rectangular axes of the Altheim type, characteristically used across Europe in the long span of the Copper Age, i.e. the 4th and 3rd millennia BC.⁶⁵ Given the specific context of the example from Čepna, probably connected with Roman sanctuary activities, the flat copper axe, as well as the later bronze socketed axe from this site must be treated with caution, as they are not necessarily directly linked with contemporary settlement at the site, but possibly with votive practices as curious ‘antiquities’ deposited as offerings in the Roman period.⁶⁶

The first reliable archaeological evidence of permanent settlement in the Zgornja Pivka valley thus dates to the transition from the Middle to the Late Bronze Age. Part of this evidence has come to light during the archaeological excavations at

Breg near Šembije and has provided the following, valuable new insights:

- The earliest permanent settlements are located on elevations and are already fortified; they represent the first hillforts in Notranjska region. At Breg, the partially preserved bottom courses of the rampart faces indicate the fortification was constructed of stone in the lower part, while the modest amount of ruins suggests it had a wooden superstructure.⁶⁷

- The interior layout of the hillfort at Breg is unknown, as the trial trenching revealed no postholes or other building remains. However, the abundant artefacts, particularly sherds of pottery intended for different uses, pieces of daub, fragments of querns and even metal finds clearly show the hillfort was intensively inhabited.

- The shallow layers of the heavily karstified terrain revealed no traces of hearths or burnt remains, no animal bones or archaeobotanical remains. Nevertheless, certain artefacts indirectly tell of the activities of the Bronze Age inhabitants. Pottery rings from Trench 3, for example, may have served as loom weights, an interpretation supported by their large number in one spot that revealed no traces of a hearth. In contrast, the rings from Trench 1 were probably used in the cooking process. We should also mention the smoothed cobbles found in the same layer together with the rings and numerous sherds of pottery vessels. Carlo Marchesetti already noted the finds of cobbles in prehistoric settlements and mentioned the interesting practice of shepherds from Vrbnik on the island of Krk who, even in his time of the late 19th century, placed strongly heated cobbles into whey in order to improve its taste.⁶⁸

- The small finds indicate that settlement perhaps spanned several centuries, from the Middle Bronze Age to the Urnfield period. Having said that, the hillfort may not have been continuously inhabited over such a long period, but only occasionally.

Although excavations that yielded numerous pottery finds were only conducted at Breg, the series of stray finds from Gradišče above Knežak, Ambroževo gradišče near Slavina, Primož above Radohova vas, Šilentabor and Podvršek, as well as the hoard from Obroba above Bač, suggest that hillforts began to be inhabited roughly at the same time, in the Late Bronze Age, in the case of Gradišče near Šembije perhaps already during

⁶¹ Laharnar 2022, 58–65, Pl. 6: 58–60.

⁶² They could be sickles of Types 3.Ca.0.3, 3.Ca.1.1, 3.Da.1.1 and 3.ea.0.2 after Pavlin (2023, 143, 148, 153, 172, Pls 20: 19, 21: 9, 22: 1 and 24: 11).

⁶³ Bianco Peroni 1976, 16–19, Pls 3: 24–34, 4: 35–37, 61B.

⁶⁴ Laharnar 2022, 21, Fig. 2.2, 98–99, Fig. 3.42: 9 (with earlier references).

⁶⁵ Mayer 1977, 53–63, Pls 11–12; Šinkovec 1996, 130–131.

⁶⁶ Laharnar 2022, 329–335.

⁶⁷ Cf. Dular 2008, 340–341, Figs 4–5.

⁶⁸ Marchesetti 1903, 134–135; Marchesetti 2020, 115.

the Middle Bronze Age. Most of them remained inhabited into the Iron Age, some also continued as Roman settlements.⁶⁹ Breg is an exception here, as it was no longer inhabited after the Late Bronze Age. This provides a unique insight into the settlement remains of the earliest phase of hillforts in Notranjska.

The findings presented above help us outline the chronological sequence of settlement at the discussed hillforts (Fig. 7). Those at Breg and Gradišče near Šembije can be dated to the Middle Bronze Age and the Early Urnfield period. The phase of the Early Urnfield culture (Ha A1) is represented by the finds from Obroba above Bač, Drskovče and Ambroževo gradišče. The Late Urnfield culture (Ha B1) is present at Primož above Radohova vas, while the end of the Bronze Age or transition to the Early Iron Age has been attested in the hillfort at Podvršek. The finds from Gradišče above Knežak and Šilentabor can only broadly be dated to the Late Bronze Age. As the artefacts from most of these sites were unearthed with a metal-detector, hence come from poorly known contexts, the chronology of the Late Bronze Age settlement is incomplete and awaits further research to become more clearly defined. Having said that, it is already clear that the dominant form of settlement in the Zgornja Pivka valley throughout the Late Bronze Age was a hillfort.

Previous overviews of the late prehistory in Notranjska also considered the numerous metal-detector finds of heavily fragmented bronze objects of a specific lead alloy, whether parts of shaft-hole axes or cast and plano-convex ingots, as criteria for attributing sites to the Late Bronze Age.⁷⁰ Given that they occur in closed hoard contexts dating between the 8th and 6th centuries BC, however, we rather assign them to the Early Iron Age.⁷¹

The hoards that do belong to the Early Urnfield period include two from Obroba above Bač and from Drskovče, which show a strikingly similar composition and consist of a sickle and two axes (cf. *Pl. 9: 1–3* with *Pl. 9: 4–6*). They are typical representatives of small hoards of mixed composi-

tion belonging to the second hoard horizon in the Eastern Alps.⁷² However, their similar composition indicates a local characteristic of the Zgornja Pivka valley within the otherwise pan-European practice of depositing bronze objects between the 13th and 11th centuries BC.

It would appear that Bronze Age hillforts of the Zgornja Pivka valley continued to be inhabited without interruption into the Iron Age. An exception here is the hillfort at Breg near Šembije, which was abandoned for reasons as yet unknown and was not inhabited during the Iron Age, when the Zgornja Pivka valley witnessed a peak of its prehistoric development. Iron Age settlement at neighbouring hillforts is visible in the construction of massive and complex ramparts and in the exploitation of an organised agro-pastoral landscape, part of which is the boundary wall leading from Breg to the foot of the hillfort at Obroba above Bač (Fig. 1: i). We hypothesise that this wall marked the local field distribution, possibly associated with the central settlement on Gradišče above Knežak (Fig. 1: a). It was erected between two old settlements, which likely also served as reference points to its builders. The wall may thus, in a symbolic sense, have signified the legitimacy and rights over the land, rights founded on the heritage of the ancestors, the first builders of the Pivka hillforts.

Acknowledgements

This publication would not have been possible without an in-depth study of the landscape traces and the excellent fieldwork. For this, we wish to thank Edisa Lozić, Benjamin Štular, Jure Kusetič, Žiga Šmit and members of Skupina Stik (Jasna Štajdohar, Rok Klasinc, Nejc Bizjak, Miha Jazbec - Taso). We also thank Nejc Dolinar for his assistance in preparing the illustrations. Our sincere thanks go to Prof. Biba Teržan for her careful reading of the draft, excellent suggestions and discussion. With gratitude we remember Jožica Samsa from Šembije, our trusted local source and a great enthusiast of archaeology.

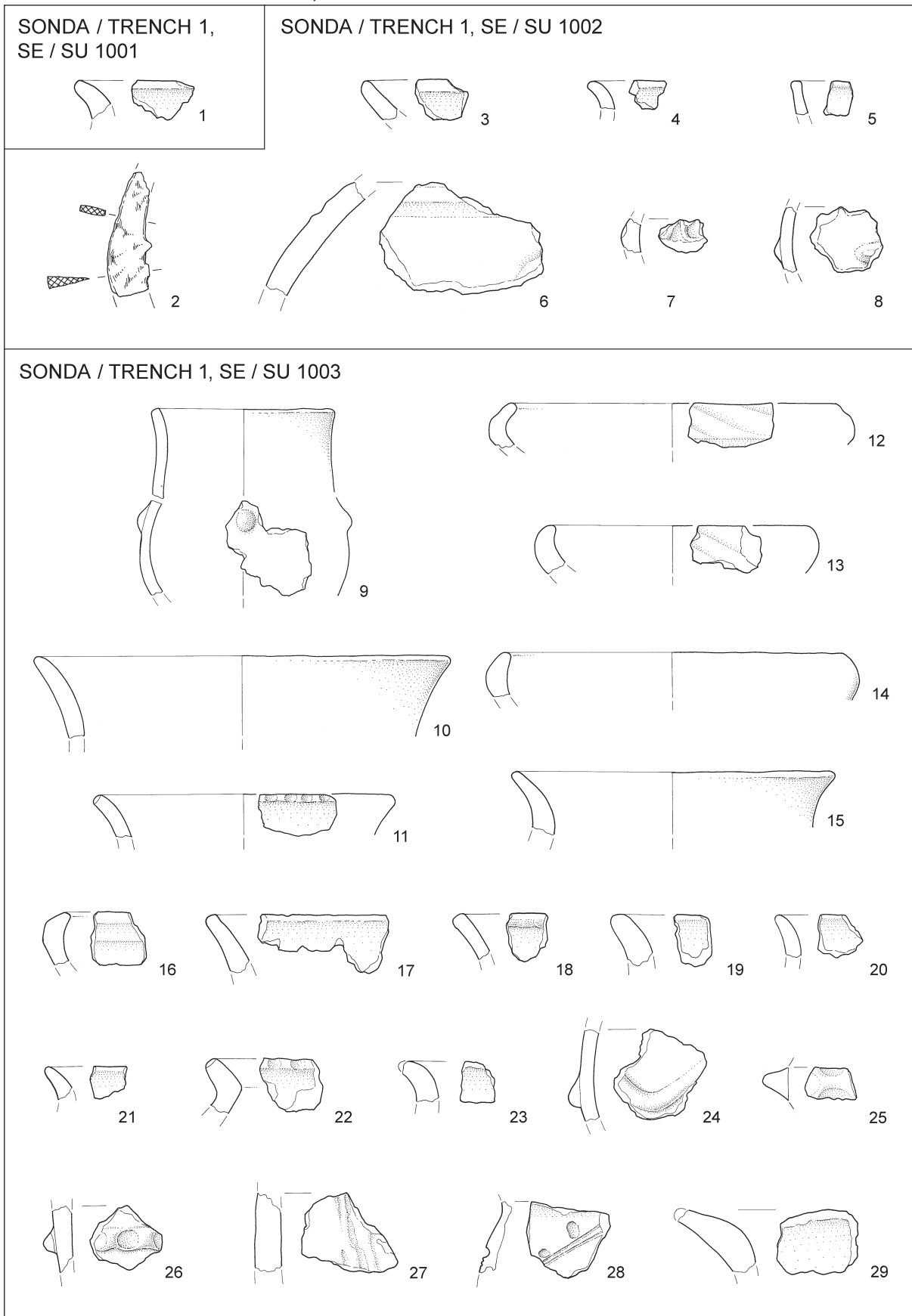
Translation: Andreja Maver

⁶⁹ Laharnar 2022, 345–349, 360–365, Fig. 4.24; Laharnar, Lozić, Miškec 2020, 132–134, Fig. 3.

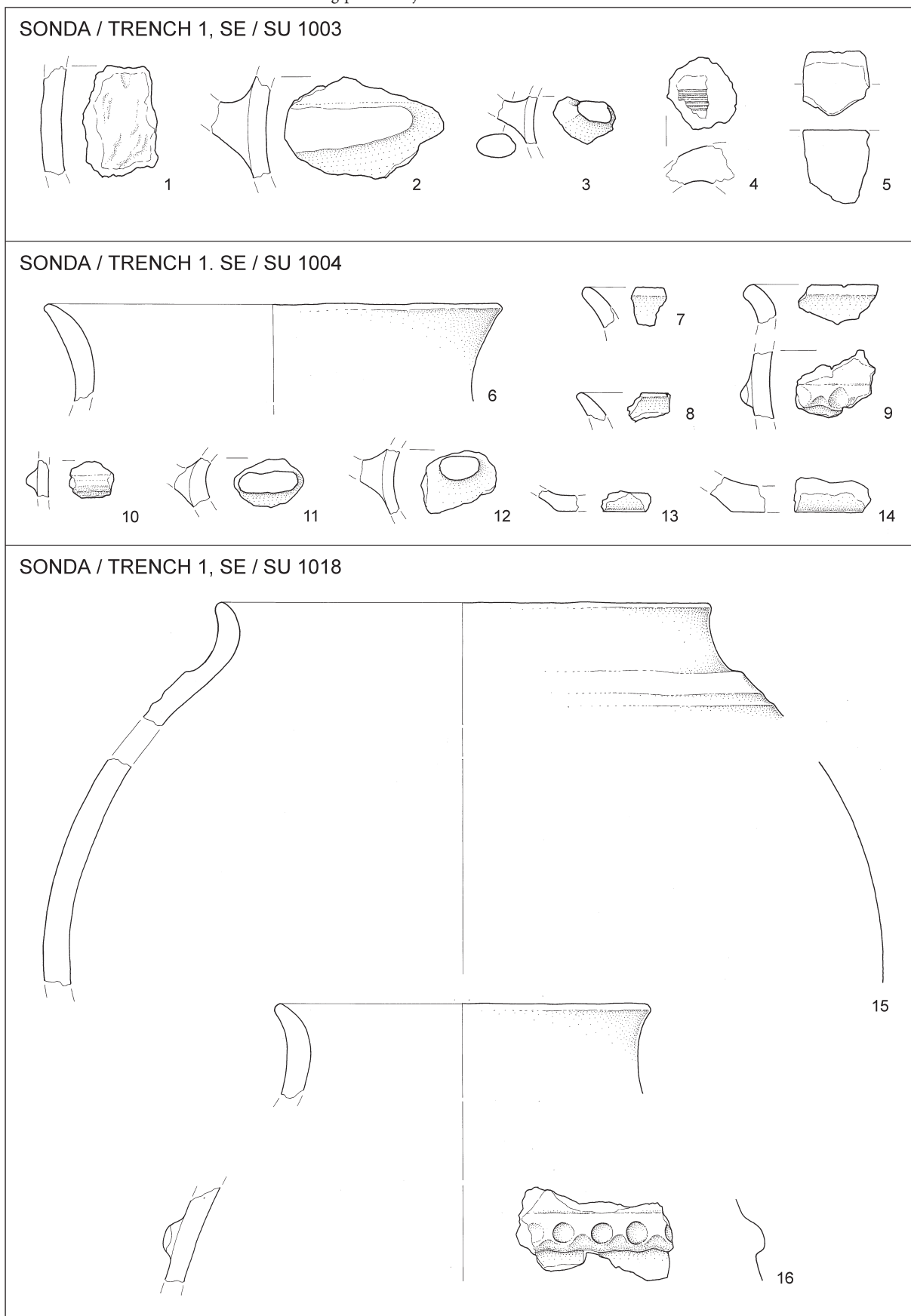
⁷⁰ E.g. from the hillforts at Baba above Slavina (Horvat 2005, 227; Laharnar 2022, 52–53) and Kerin above Pivka (Horvat 2005, 228; Laharnar 2022, 82–83).

⁷¹ Turk 2018, 398–400 for the hoards of the San Francesco (Bologna)-Šempeter type; cf. Trampuž Orel, Heath 1998 for the high lead content in the shaft-hole axes from the hillforts of Notranjska.

⁷² Čerče, Turk 1996, 22–26, Fig. 6; Turk 1996, 104–107, Fig. 2.



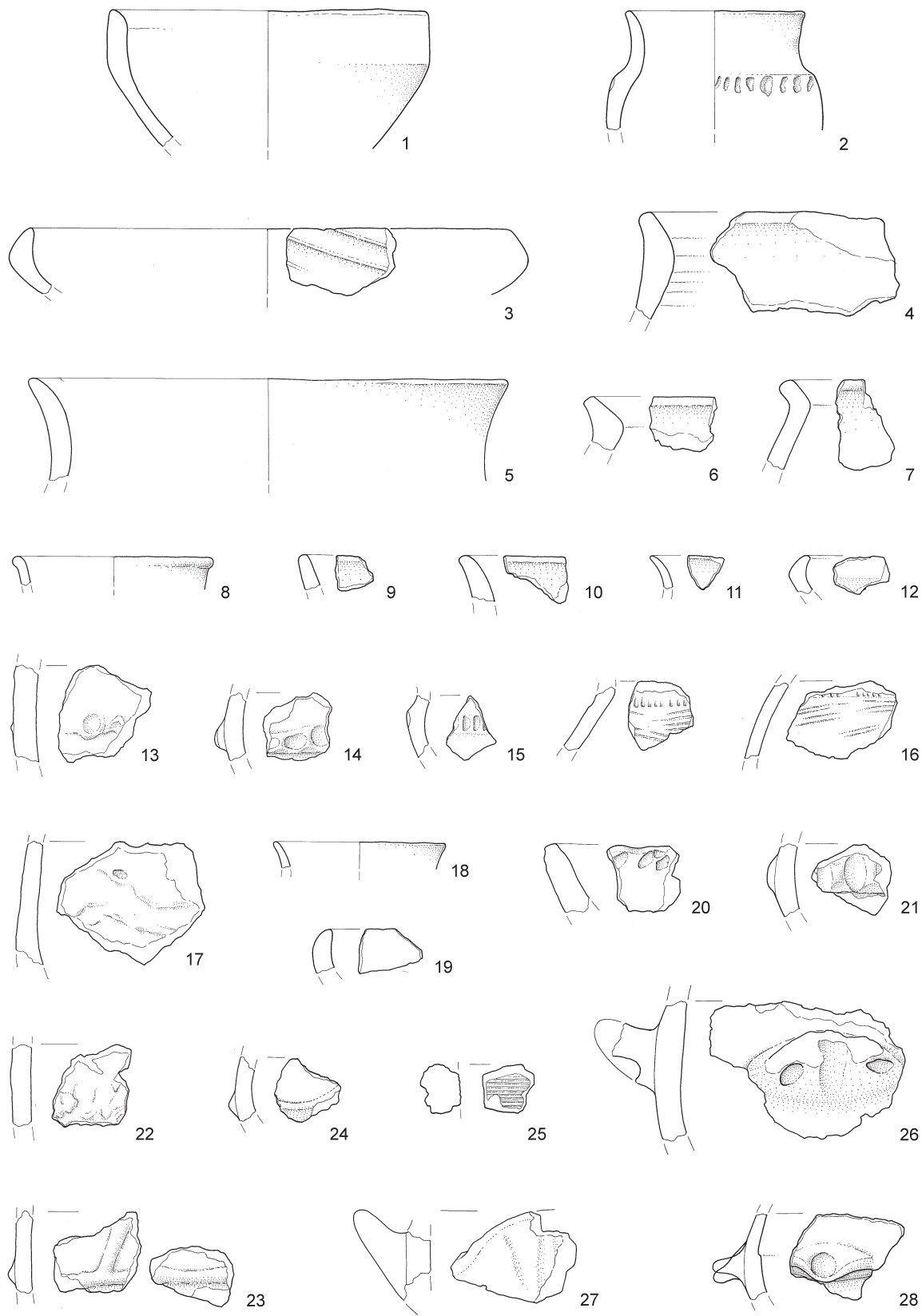
T. 1: Breg pri Šembijah. 1, 3–29 keramika; 2 železo. M. 1, 3–29 = 1 : 3; 2 = 1 : 2.
 Pl. 1: Breg near Šembije. 1, 3–29 pottery; 2 iron. Scale 1, 3–29 = 1 : 3; 2 = 1:2.



T. 2: Breg pri Šembijah. 1–4, 6–16 keramika; 5 kamen. M. = 1 : 3.

Pl. 2: Breg near Šembije. 1–4, 6–16 pottery; 5 stone. Scale = 1:3.

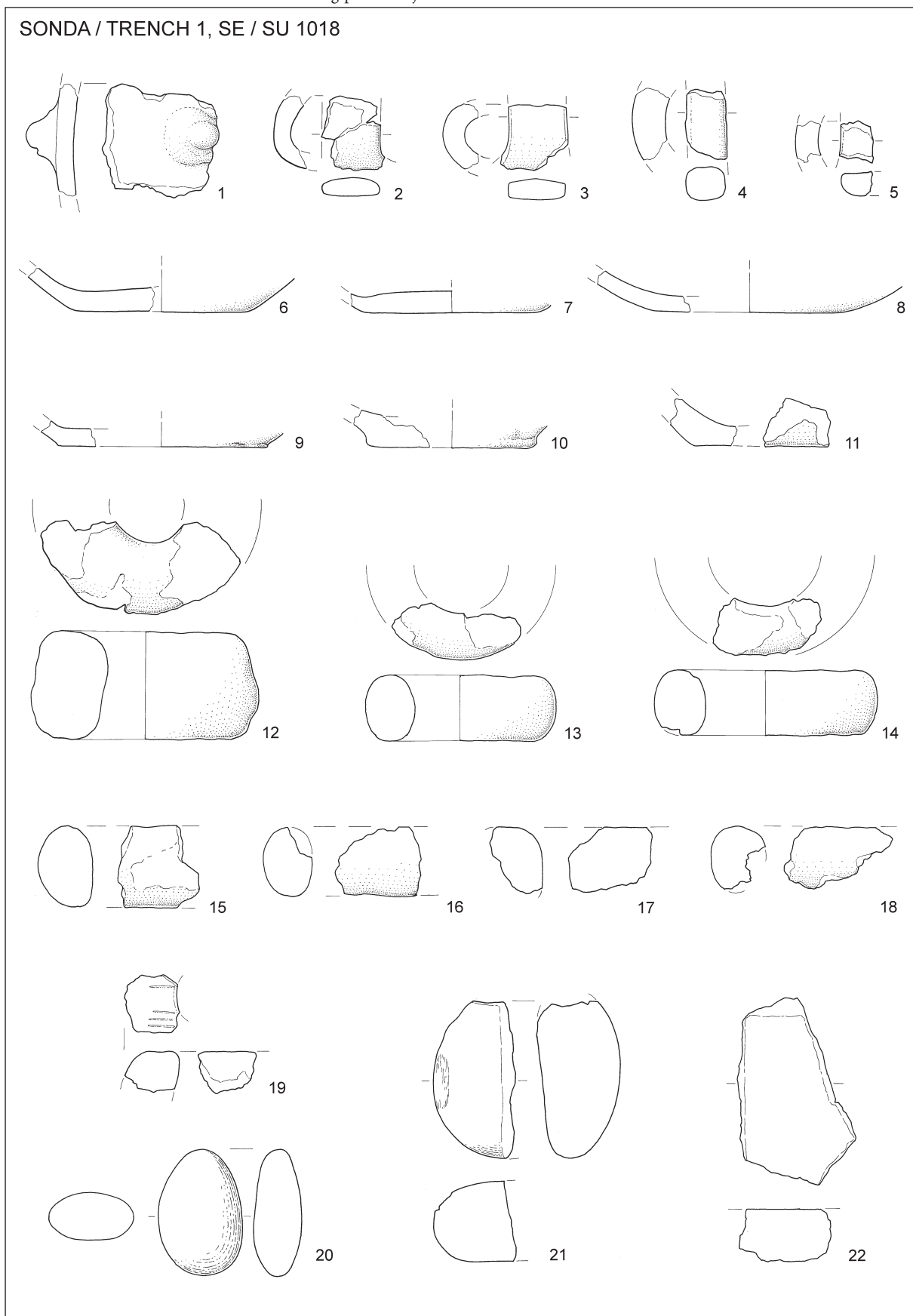
SONDA / TRENCH 1, SE / SU 1018



T. 3: Breg pri Šembijah. Vse keramika. M. = 1 : 3.

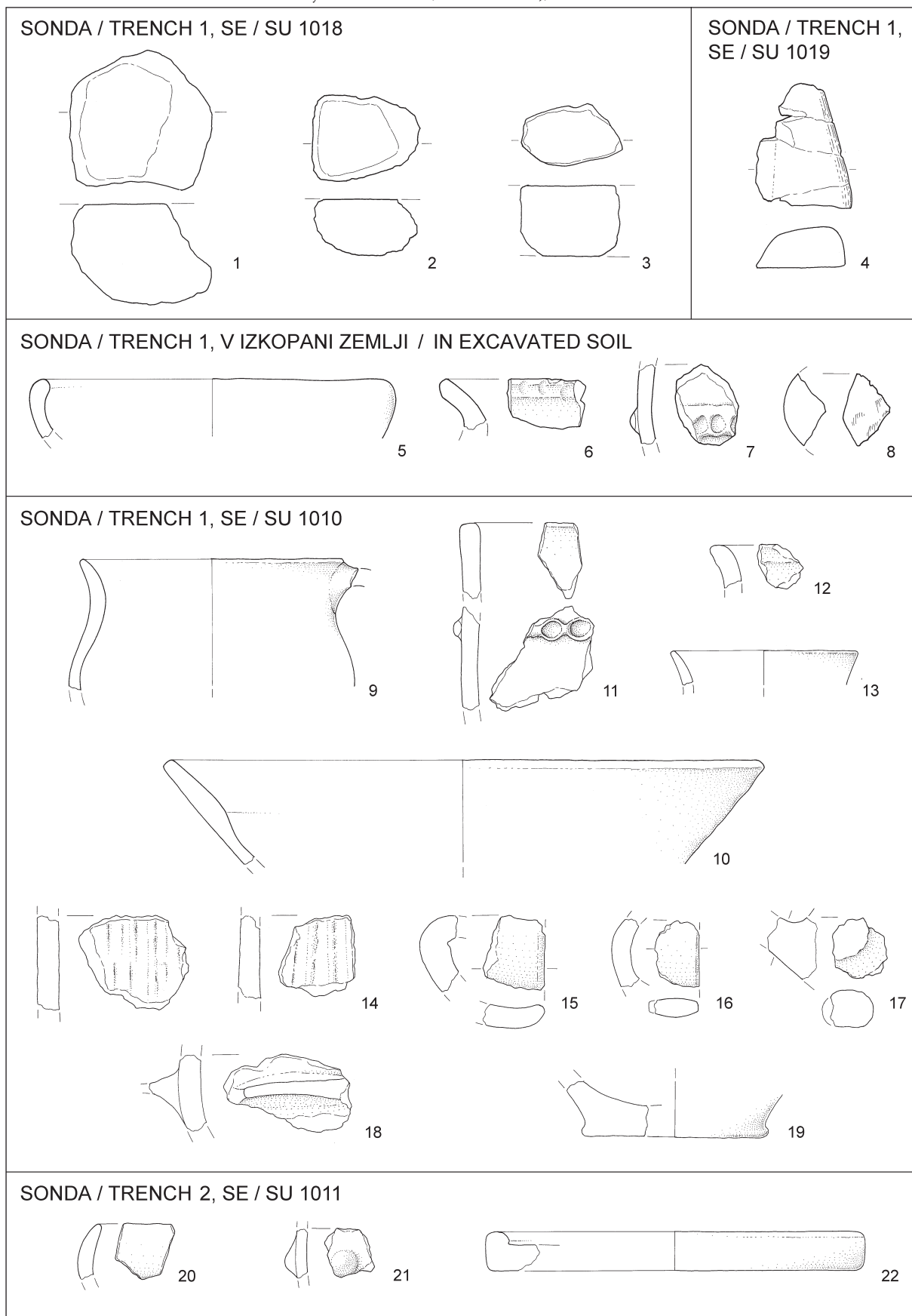
Pl. 3: Breg near Šembije. All pottery. Scale = 1:3.

SONDA / TRENCH 1, SE / SU 1018



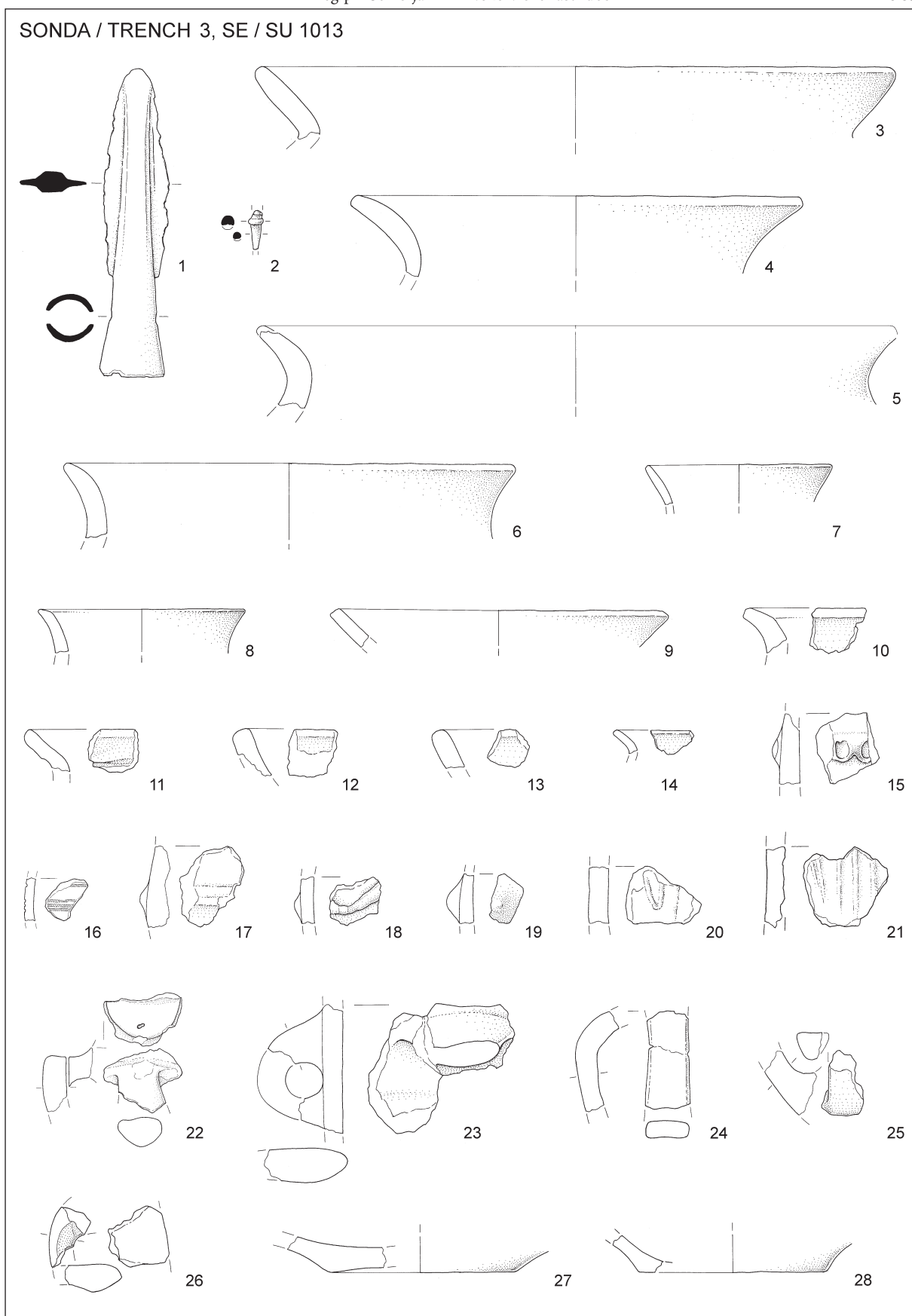
T. 4: Breg pri Šembijah. 1–19 keramika; 20–22 kamen. M. = 1 : 3.

Pl. 4: Breg near Šembije. 1–19 pottery; 20–22 stone. Scale = 1:3.



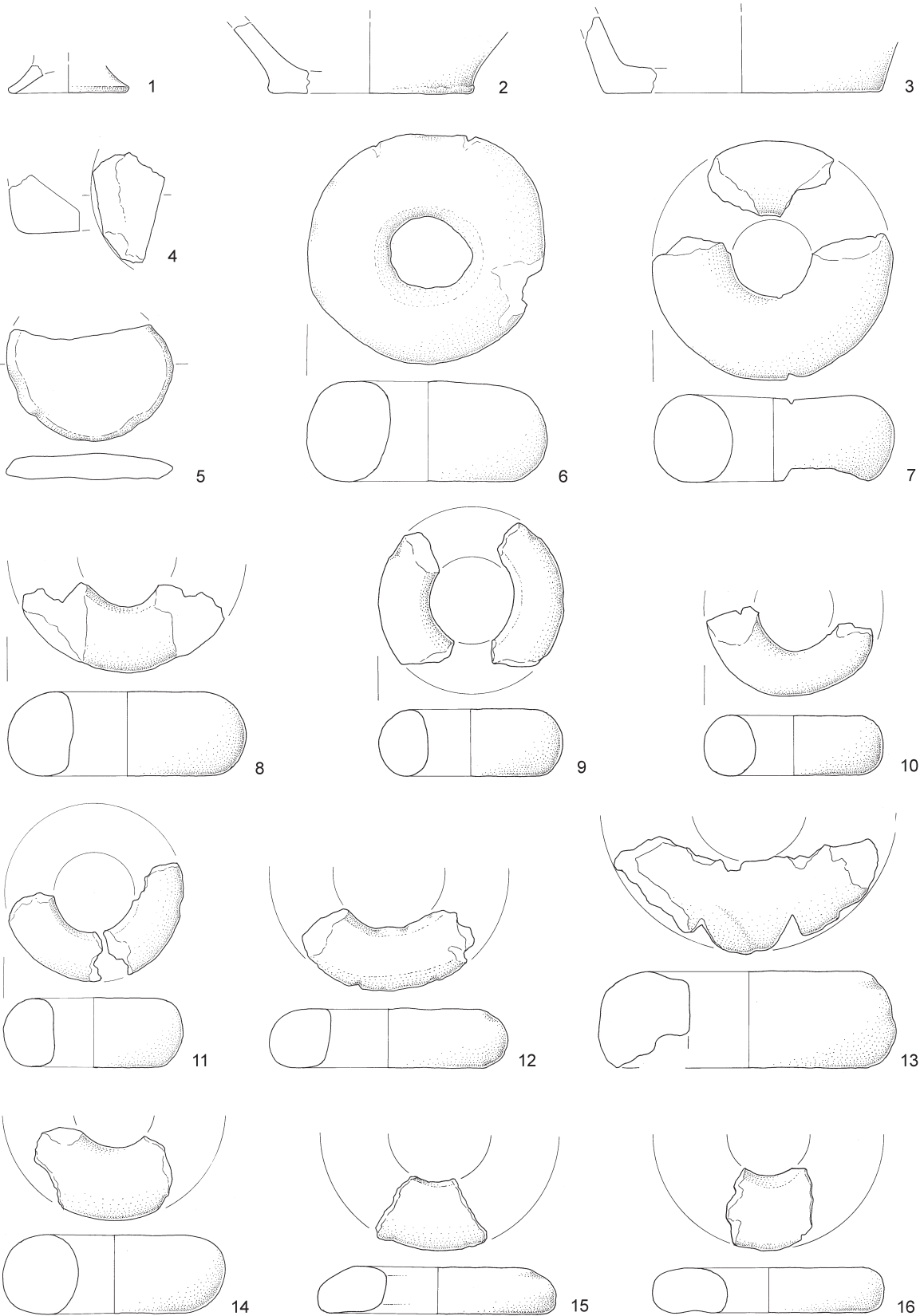
T. 5: Breg pri Šembijah. 1-4 kamen; 5-22 keramika. M. = 1 : 3.

Pl. 5: Breg near Šembije. 1-4 stone; 5-22 pottery. Scale = 1:3.



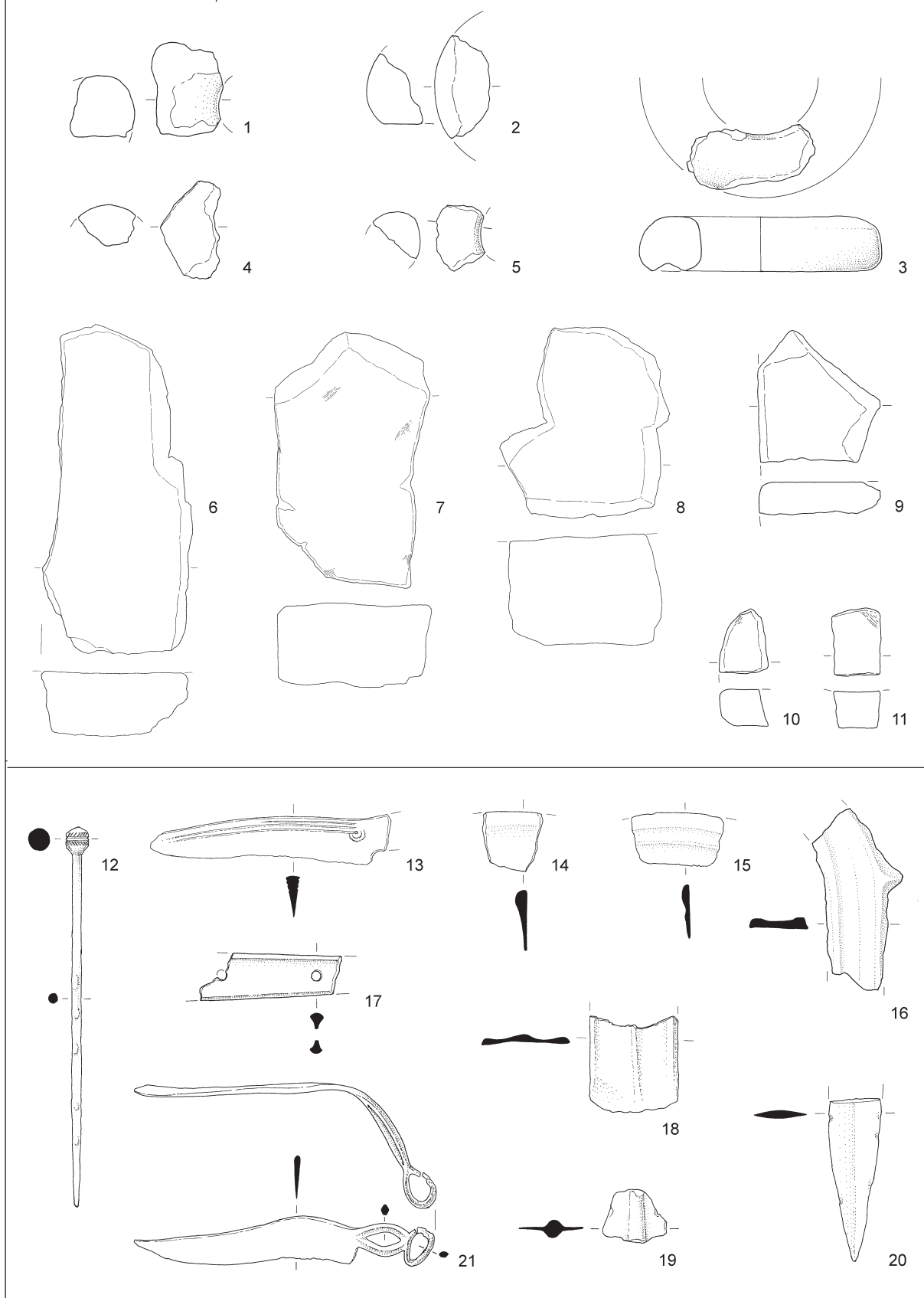
T. 6: Breg pri Šembijah. 1-2 bron; 3-28 keramika. M. 1-2 = 1 : 2; 3-28 = 1 : 3.
 Pl. 6: Breg near Šembije. 1-2 bronze; 3-28 pottery. Scale 1-2 = 1 : 2; 3-28 = 1:3.

SONDA / TRENCH 3, SE / SU 1013



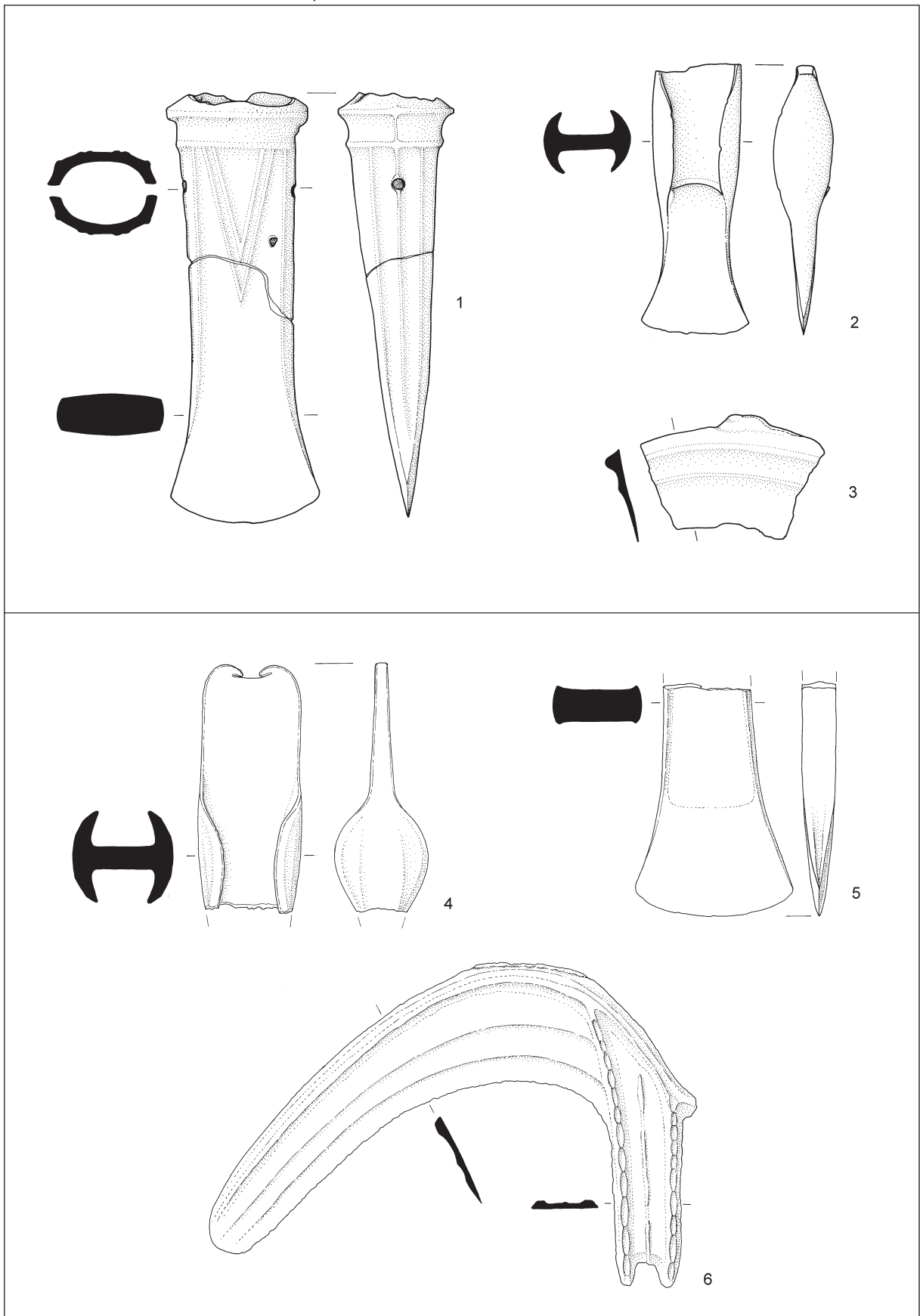
T. 7: Breg pri Šembijah. Vse keramika. M. = 1 : 3.
 Pl. 7: Breg near Šembije. All pottery. Scale = 1:3.

SONDA / TRENCH 3, SE / SU 1013



T. 8: Breg pri Šembijah: 1–5 keramika; 6–11 kamen; Primož nad Radohovo vasjo: 12 bron; Ambroževo gradišče pri Slavini: 13–16 bron; Šilentabor: 17–20 bron; Podvršek: 21 bron. M. 1–5, 9–11 = 1 : 3; 6–8 = 1 : 4; 12–21 = 1 : 2.

Pl. 8: Breg near Šembije: 1–5 pottery; 6–11 stone; Primož above Radohova vas: 12 bronze; Ambroževo gradišče near Slavina: 13–16 bronze; Šilentabor: 17–20 bronze; Podvršek: 21 bronze. Scale 1–5, 9–11 = 1:3; 6–8 = 1:4; 12–21 = 1:2.



T. 9: Obroba nad Bačem: 1–3; Drskovče: 4–6. Vse bron. M. = 1 : 2.

Pl. 9: Obroba above Bač: 1–3; Drskovče: 4–6. All bronze. Scale = 1:2.

Boštjan Laharnar
Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
bostjan.laharnar@nms.si
<https://orcid.org/0009-0008-0611-4267>

Ida Murgelj
Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
ida.murgelj@nms.si
<https://orcid.org/0000-0002-9988-3266>

Peter Turk
Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
peter.turk@nms.si
<https://orcid.org/0000-0003-1995-0113>

Slikovno gradivo: Sl. 2, 5 (računalniška izdelava: Nejc Dolinar). – Sl. 3–6 in T. 1–9 (risbe: Ida Murgelj).
Illustrations: Fig. 2, 5 (elaborated by: Nejc Dolinar). – Fig. 3, 6 and Pl. 1–9 (drawing: Ida Murgelj).

Podatki, na katerih temelji ta članek, bodo na razumno zahtevo posredovani interesentu. / The data underlying this article will be shared on reasonable request to the corresponding author.

Avtorji se zahvaljujemo za finančno podporo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije v okviru raziskovalnega programa P6-0283.
The authors acknowledge the financial support from the Slovenian Research and Innovation Agency as part of the P6-0283 Long-Term Grant.

